

Toimittaja vihapuheen kohteena

Niina Kinnunen

Tekijä Niina Kinnunen	
Koulutusohjelma Journalismin koulutusohjelma	
Opinnäytetyön otsikko Toimittaja vihapuheen kohteena	Sivu- ja liitesivumäärä 44 + 2
<p>Aggressiivisista ja uhkailevista viesteistä on tullut osa yhä useamman toimittajan arkea. Tässä opinnäytetyössä selvitetään, millaista vihapuhetta ja uhkailua suomalaiset toimittajat kohtaavat. Tavoitteena on kuvata toimittajien kokemuksia ja ajatuksia vihapuheesta sekä tarjota käytännön vinkkejä siitä selviämiseen.</p> <p>Ilmiötä lähestytään haastattelemalla kolmea paljon vihapuhetta kokenutta toimittajaa. Tutkimusmenetelmänä on käytetty teemahaastattelua, ja kysymykset jakautuvat kolmeen pääteemaan: toimittajien omiin kokemuksiin, vihapuheen vaikutuksiin toimittajan työssä sekä vihapuheeseen varautumiseen. Haastattelut on toteutettu marraskuussa 2015.</p> <p>Teoreettinen viitekehys koostuu vihapuheesta kertovasta kirjallisuudesta sekä artikkeleista, lainsäädännöstä ja tutkimuksista. Haastatteluilla kerätty aineisto on analysoitu teemoittelun avulla. Kaikissa tutkimuksen vaiheissa on pyritty noudattamaan laadukasta ja luotettavaa tutkimustapaa.</p> <p>Työ on tehty HS360-vihapuhetapahtuman työryhmän toimeksiannosta. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Helsingin Sanomat ja Journalistiliitto järjestivät 9.12.2015 Sanomatalossa Pelkojen ilta -tapahtuman, jossa keskusteltiin vihapuheesta ja sen vaikutuksista toimittajien työhön Suomessa. Toimeksiantona oli kerätä mielenkiintoisia faktoja ja näkökohtia aiheesta tapahtuman paneelikeskustelun pohjaksi. Toinen osa toimeksiantoa oli analysoida havaintoja aiheesta laajemmin tässä opinnäytetyössä.</p> <p>Opinnäytetyössä selvisi, että haastattelemani toimittajat kohtaavat monenlaista vihapuhetta ja uhkailua aina satunnaisesta nimittelystä vakavaan uhkailuun, jatkuvaan häirintään ja jopa vihakampanjoihin. Vihaviestit tulevat useiden kanavien kautta, mutta erityisesti sähköpostin ja sosiaalisen median kautta.</p> <p>Haastateltavat kokevat, että vihapuheen määrä on lisääntynyt ja toisaalta muuttunut jossain määrin aggressiivisemmäksi. Vihaviestit tulevat yleensä ryppäinä jonkin tietyn jutun julkaisun tai muun julkisuudessa esiintymisen jälkeen. Tietyt juttuaiheet myös sytyttävät vihaviestien tulvan herkemmin kuin toiset.</p> <p>Vaikka haastateltavat eivät itse ole muuttaneet toimintatapojaan, ovat he huomanneet osan kollegoista välttelevän tiettyihin juttuaiheisiin tarttumista. Vihapuhe on uhka sananvapaudelle, jos joku ei uskalla tai halua kirjoittaa tai kertoa jostakin aiheesta julkisesti pelätessään joutuvansa vihapuheen kohteeksi.</p> <p>Keskustelu vihapuheesta on aktivoitunut opinnäytetyön teon aikana, mutta keskustelua ja konkreettisia keinoja puuttua ja ennaltaehkäistä vihapuhetta tarvitaan edelleen.</p>	
Asiasanat Vihapuhe, journalismi, toimittaja, sananvapaus, media	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Vihapuhe ilmiönä.....	3
2.1	Vihapuhe terminä.....	3
2.2	Lainsäädäntö	4
2.2.1	Kiihottaminen kansanryhmää vastaan.....	4
2.2.2	Uskonrauhan rikkominen.....	5
2.2.3	Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen.....	5
2.2.4	Kunnianloukkaus.....	6
2.2.5	Laiton uhkaus ja vainoaminen	6
2.3	Vihapuhe ja sananvapaus.....	7
2.3.1	Sananvapaus lainsäädännössä.....	7
2.3.2	Sananvapauden rajat	8
2.4	Vihapuheen tuomat haasteet journalismille	9
2.4.1	Vihapuhe verkossa.....	9
2.4.2	Median vastuu.....	11
3	Tutkimuksen toteuttaminen	12
3.1	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä.....	12
3.2	Haastateltavien valinta	13
3.3	Tietopohja	13
3.4	Haastattelujen toteutus	14
3.5	Haastateltavat.....	15
3.6	Litterointi	16
3.7	HS360-tapahtuma Pelkojen ilta.....	16
3.8	Aineiston analysointi	17
4	Analyysi.....	19
4.1	Oma kokemus.....	19
4.1.1	Millaisen vihapuheen ja uhkailun kohteeksi olet toimittajana joutunut?.....	19
4.1.2	Mitä kautta uhkailu ja vihapuhe tapahtuvat?.....	21
4.1.3	Kuinka usein ja paljon vihapuhetta tapahtuu?	21
4.1.4	Mikä laukaisee vihapuheryöpyn?	22
4.1.5	Mitkä tahot vihaviestejä lähettävät?.....	23
4.2	Vaikutukset toimittajan työhön ja journalismiin	24
4.2.1	Onko vihapuhe vaikuttanut valintoihin, joita teet toimittajana?.....	24
4.2.2	Vihapuhe ja sananvapaus	27
4.3	Vihapuheeseen puuttuminen.....	28
4.3.1	Mitä toimittajan täytyy sietää?	28
4.3.2	Vihapuheeseen varautuminen ja reagoiminen.....	29

4.3.3	Mitä vihapuheelle voidaan tehdä?	31
5	Pohdinta.....	32
5.1	Yhteenveto ja johtopäätökset	32
5.2	Vihapuhekeskustelu opinnäytetyön teon aikana.....	36
5.3	Laatu ja luotettavuus	38
5.4	Eettisyys	39
5.5	Oman oppimisen arviointi.....	40
	Lähteet	42
	Liitteet.....	45
	Liite 1. Tiivistelmä toimittajien kohtaamasta vihapuheesta.....	45

1 Johdanto

Toimittajien kohtaama vihapuhe, vihapuhe laajempänä ilmiönä ja sen mahdolliset vaikutukset ovat nousseet keskustelun aiheeksi erityisesti viime vuosina, ja monet mediat ovat kirjoittaneet artikkeleita aiheesta. Esimerkiksi Yle julkaisi huhtikuussa 2013 laajan juttukonaisuuden Me tiedämme missä asut, jossa muun muassa toimittajat ja poliitikot kertovat saamistaan vihaviesteistä ja uhkailuista (Valkeenieni ym. 2013). Jutun tavoitteena oli nostaa aihe pöydälle, ja projekti valittiin vuoden journalistiseksi teoksi Suuri Journalistipalkinto -kilpailussa maaliskuussa 2014 (Suuri Journalistipalkinto 2014).

Monet toimittajat ja muut yhteiskunnalliset vaikuttajat ovat sittemmin uskaltaneet kertoa omista kokemuksistaan esimerkiksi blogeissa ja kolumneissa. Vuoden 2015 muuttuneen pakolaistilanteen synnyttämä kiivas ja aggressiivinenkin keskustelukulttuuri erityisesti verkossa ja sosiaalisessa mediassa sai myös eduskunnan keskustelemaan vihapuheesta ja rasismista lokakuussa 2015 kansanedustaja Nasima Razmyarin aloitteesta (Pohjanpalo 2015).

Vihapuhe on siis ollut kuuma puheenaihe erityisesti kuluneen vuoden aikana. Aiheen ajankohtaisuus sai minut kiinnostumaan ja tarttumaan juuri tähän tutkimukseen.

Opinnäytetyössäni selvitän, millaista vihapuhetta ja uhkailua suomalaiset toimittajat kohtaavat ja miten siihen voisi varautua. Pääaineistoni koostuu kolmen haastattelemani, paljon vihapuhetta kohdanneen toimittajan kokemuksista ja ajatuksista. Lisäksi olen perehtynyt vihapuheesta kertovaan kirjallisuuteen sekä artikkeleihin ja tutkimuksiin.

Opinnäytetyö on tehty HS360-vihapuheillan työryhmän toimeksiannosta. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Helsingin Sanomat ja Journalistiliitto järjestivät Sanomatalossa Helsingissä 9.12.2015 Pelkojen ilta -nimisen tapahtuman, jossa keskusteltiin vihapuheen tilanteesta ja vaikutuksesta toimittajien työhön Suomessa (Mäkinen 2015). Toimeksiantonani oli kerätä mielenkiintoisia faktoja ja näkökohtia aiheesta tapahtuman paneelikeskustelun pohjaksi. Lisäksi tehtävänäni oli analysoida löytämiäni havaintoja aiheesta vielä laajemmin ja syvällisemmin tässä opinnäytetyössä.

Hahmottaakseni ilmiötä lähemmin selvitin muun muassa, millaisia henkilökohtaisia kokemuksia haastattelemillani vihapuhetta ja uhkailua kohdanneilla toimittajilla on, miten he ovat siihen suhtautuneet ja reagoineet sekä miten se on mahdollisesti vaikuttanut heidän journalistiseen työhönsä.

Opinnäytetyöni tavoite on kuvata vihapuhetta kohdanneiden toimittajien kokemuksia ja ajatuksia ilmiöstä ja tarjota käytännön vinkkejä siitä selviämiseen. Yksi opinnäytetyön tavoitteista on myös nostaa aihe laajempaan keskusteluun.

2 Vihapuhe ilmiönä

Vihapuhe on käsitteenä moniselitteinen ja sitä käytetään eri yhteyksissä merkitsemään eri asioita. Tässä luvussa kerron, mitä vihapuheella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä. Termiä lähestytään lainsäädännöllisestä näkökulmasta eli kysymyksestä, missä menee sallitun ja ei-sallitun puheen raja. Vihapuhetta tarkastellaan myös sananvapauden ja journalismin kannalta.

2.1 Vihapuhe terminä

Vihapuhe-termi esiintyy yhä useammin eri keskusteluissa. Esimerkiksi toimittajat, asiantuntijat ja poliitikot ovat käyttäneet vihapuhe-termiä kuvaamaan erilaisia aggressiivisia ja uhkailevia puheita ja tekstejä. Arkikielessä vihapuhe voi merkitä jokaiselle eri asiaa – joten mikä oikein on vihapuhetta?

"Vihapuheen taustalla on englanninkielinen käsite "hate speech", jolla on angloamerikkalaisessa kontekstissa muitakin merkityksiä kuin vihapuheella Euroopassa. - - Suomessa vihapuhetta ei ole määritelty käytännössä lainkaan ja näin käsite on vapaana erilaisille tulkinnoille. Yleisesti vihapuheena voidaan pitää sellaisia kielellisiä ja symbolisia ilmauksia, joiden tarkoituksena on kohdentaa halveksuntaa ja vihaa tiettyjä yksilöitä tai tiettyjä väestöryhmiä kohtaan." (Neuvonen 2015, 15.)

Vaikka vihapuheen määritelmä on vielä avoin, voidaan kuitenkin todeta, että vihapuhe on puhetta, jolla on jokin tarkoitus ja tavoite vaikuttaa vihapuheen kohteena olevaan henkilöön tai ihmisryhmään. Tavoitteena voi esimerkiksi olla, että kohde halutaan saada tuntemaan pelkoa tai alemmuudentunnetta. Sillä voidaan myös pyrkiä vaikuttamaan kohteen toimintaan tai siihen, miten ulkopuoliset kuulijat suhtautuvat kohteeseen. Vihapuhe on siis kielenkäyttöä, jonka avulla pyritään vaikuttamaan ja saamaan aikaan jokin toivottu reaktio. (Neuvonen, 2015 15–16.)

Vihapuhe voi ilmetä monissa eri muodoissa, jotka ovat usein riippuvaisia ilmauksen viitekehuksesta. Tietyissä olosuhteissa esitetty vihapuheeksi tulkittava ilmaus voi toisenlaisissa olosuhteissa olla hyväksyttävää. Toisaalta vihapuhe ei aina ole selvästi aggressiivista viestintää, vaan se voi olla muotoiltu myös asialliseen muotoon, mutta sisältö ja merkitykset ovat vihapuhetta. (Neuvonen 2015, 28.)

Tässä opinnäytetyössä vihapuheella tarkoitetaan toimittajiin kohdistuvaa aggressiivista, uhkailevaa ja häiritsevää puhetta. Se voi olla rikoslain vastaista ja rangaistavaa, mutta vihapuheeksi lasketaan myös nimittelevä, herjaava, väärää tietoa levittävä, pelotteleva tai

muunlainen sanallinen häirintä, joka ei välttämättä riko lakia, mutta häiritsee toimittajien työtä.

2.2 Lainsäädäntö

Vihapuhetta ei ole erikseen määritelty Suomen lainsäädännössä, mutta vihapuhe voi kuitenkin rikkoa lakia erilaisissa tilanteissa. Vihapuheesta tulee rangaistavaa, jos teko täyttää jonkin rikoslaisissa olevan rikoksen tunnusmerkistön. (Rikoslaki 38/1889 3:1 ja Suomen perustuslaki 731/1999 8 §.)

Rikoslain useissa eri säännöksissä on säädetty rangaistavaksi tekoja, joita voidaan pitää vihapuheena. Tällaisia säännöksiä ovat kiihottaminen kansanryhmää vastaan, törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja uskonrauhan rikkominen. Lisäksi vihapuhe voi täyttää rikosten tunnusmerkistöt seuraavien rikosten tapauksissa: julkinen kehottaminen rikokseen, sukupuolisiveellisuuden loukkaavien kuvien levittäminen, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, kunnianloukkausrikokset, laiton uhkaus ja vainoaminen. Viha-puherikokset voivat siis kohdistua kansanryhmiin tai yksittäisiin henkilöihin. (Neuvonen 2015, 23–24.)

Vihapuhetta koskevissa tapauksissa voidaan soveltaa rangaistuksen koventamisperusteita, jos motiivin todetaan olevan rasistinen motiivi tai vihamotiivi, joita voivat olla ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen liittyvät motiivit tai niihin rinnastettavissa olevat motiivit. (Rikoslaki 6:5.)

2.2.1 Kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan säädetään Suomen rikoslain sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevan 11 luvun 10 §:ssä:

"Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi."

Säännös koskee tilanteita, joissa tiettyä kansanryhmää uhkaavaa, panettelevaa tai solvaavaa aineistoa levitetään ja saatetaan yleisön saataville. Jotta rikoksen tunnusmerkistöt

täytyvät eli teosta tulee rangaistavaa, teon täytyy kohdistua yksilöitävissä olevaan ryhmään ja olla tahallinen. Lähtökohtaisesti yksityinen viestintä muutaman henkilön tai tuttavapiirin kesken ei ole rangaistavaa tätä säännöstä sovellettaessa, mutta se täyttääkö viestin kohdeyleisö kiihottamisrikoksessa tarkoitetun yleisön määritelmän, arvioidaan tapauskohtaisesti. (Neuvonen 2015, 41–42, 49.)

Kiihottamisrikoksesta säädettiin törkeä tekemuoto 2011. Törkeän kiihottamisen tunnusmerkit täyttyvät, jos kehoitetaan tai houkuteltaan joukkotuhontaan tai sen valmisteluun, rikokseen tai törkeään rikokseen ihmisyyttä vastaan, sotarikokseen tai törkeään sotarikokseen, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon tai muuhun vakavaan väkivaltaan, siten että teolla selvästi vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Tuomio törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. (Rikoslaki 11:10a.)

2.2.2 Uskonrauhan rikkominen

Sen lisäksi, että kiihottamispöytäkirjään mukaan rangaistavaa voi olla vihapuhe, joka perustuu uskontoon tai vakaumukseen, uskonnollisuuteen ja uskontoon liittyvä vihapuhe voi olla rangaistavaa myös uskonrauhan rikkomista koskevan pykälän perusteella (Rikoslaki 17:10), jos tekijä:

"1) julkisesti pilkkaa Jumalaa tai loukkaamistarkoituksessa julkisesti herjaa tai häpäisee sitä, mitä uskonnonvapauslaissa (267/1922) tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta muutoin pitää pyhänä, tai 2) meluamalla, uhkaavalla käyttäytymisellään tai muuten häiritsee jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta, muuta sellaista uskonnonharjoitusta taikka hautausmaailaisuutta, on tuomittava uskonrauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi."

2.2.3 Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen

Yksityisiin ihmisiin kohdistuvia tekoja ei aina lainsäädännön näkökulmasta lasketa vihapuheeksi, vaikka ne olisivatkin tyyliltään epäasiallisia ja loukkaavia. Joissakin tapauksissa rangaistavuuden raja kuitenkin ylittyy, ja vihapuheella saatetaan loukata henkilön kunniaa tai yksilönsuojaa. Perustuslaki ja ihmisoikeussopimukset turvaavat jokaiselle oikeuden yksityiselämään.

Suomen rikoslaisissa säädetään yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä seuraavasti (Rikoslaki 24:8):

"Joka oikeudettomasti 1) joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai 2) muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, on tuomittava yksityiselämää loukkavasta tiedon levittämisestä sakkoon."

Yksityiselämän suoja ei koske sellaisten tietojen levittämistä, jotka koskevat politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa toimivia henkilöitä, jos niiden esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

2.2.4 Kunnianloukkaus

Vihapuhe voi täyttää rikoslaissa määriteltyjen kunnianloukkausrikosten tunnusmerkistöt. Säädöksessä (Rikoslaki 24:9) säädetään, että joka:

"1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka 2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista, on tuomittava kunnianloukkauksesta sakkoon."

Kunnianloukkauksena ei kuitenkaan pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen toimintaan esimerkiksi politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa tai näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa, jos se ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

2.2.5 Laiton uhkaus ja vainoaminen

Erityisen aggressiiviset puheet ja kirjoitukset voivat täyttää laittoman uhkauksen määritelmän. Laittomasta uhkauksesta säädetään rikoslaissa (Rikoslaki 25:7) seuraavasti:

"Joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, laittomasta uhkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi."

Loppuvuodesta 2013 rikoslakiin lisättiin vainoamisen kriminalisointi (Rikoslaki 25:7a):

"Joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vainoamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi."

2.3 Vihapuhe ja sananvapaus

Edellä kuvatut lait auttavat hahmottelemaan sitä, millainen puhe on lainsäädännön mukaan sallittua ja toisaalta, millaiseen vihapuheeseen voidaan puuttua rikosoikeudellisin keinoin. Vihapuhe on lainsäädännön kannalta moniselitteinen ja tulkinnanvarainen asia, mutta se antaa viitteitä siitä, mihin sallitun ja ei-sallitun puheen rajaa voidaan vetää. Rikoslain lisäksi sallitun puheen rajoja voidaan määrittellä sananvapautta ja sen rajoittamista koskevien lakien puitteissa. Seuraavaksi tarkastellaan vihapuheen suhdetta sananvapauteen.

"Sananvapauden näkökulmasta aggressiivinen puhe aiheuttaa kahdensuuntaisia ongelmia. Yhtäältä kysymys on mahdollisesta mielipiteiden ja argumenttien kirjon kaventumisesta julkisessa keskustelussa muodostuvan vihan ja pelon ilmapiiriin vuoksi. Toisaalta nousee kysymys, voidaanko ja kuinka paljon sananvapautta rajoittaa, jos sitä käyttämällä loukataan tai uhataan toisia." (Pöyhtäri 2013, 7.)

Sananvapautta pidetään kaikille kuuluvana perus- ja ihmisoikeutena sekä tärkeänä osana demokraattista yhteiskuntaa. Lähes poikkeuksetta vihapuheesta puhuttaessa yhdeksi kysymykseksi nousee myös sananvapaus ja sen rajoittaminen. Toisinaan vihapuhetta jopa yritetään oikeuttaa sananvapauden varjolla. Sananvapaus ei kuitenkaan anna automaattista oikeutta sanoa ja esittää mitä tahansa kenestä tahansa, vaan oikeuden lisäksi sananvapauteen kuuluu vastuu omista sanomisistaan.

2.3.1 Sananvapaus lainsäädännössä

Sananvapaus turvataan Suomen perustuslain 12 §:n 1 momentissa, jonka mukaan:

"Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla."

Perustuslain lisäksi YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus (8/1976), Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999) sekä Euroopan unionin perusoikeus-

kirjan säännökset sananvapaudesta sääntelevät sananvapautta Suomessa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10. artiklan mukaan sananvapautta voidaan rajoittaa vain lailla syistä:

" - - jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi."

YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimuksen 19 artiklassa määritellään, että sananvapauden käyttö merkitsee myös velvollisuuksia ja erityistä vastuuta. Sen mukaan sananvapaus voidaan saattaa tiettyjen rajoitusten alaiseksi:

" - - mutta näiden tulee olla laissa säädettyjä ja sellaisia, jotka ovat välttämättömiä 1) toisten henkilöiden oikeuksien tai maineen kunnioittamiseksi, 2) valtion turvallisuuden tai yleisen järjestyksen, terveydenhuollon tai moraalin suojelemiseksi."

Suomen sananvapaussäännöksessä (Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 460/2003) määritellään julkaisu- ja ohjelmatoiminnan harjoittajien sekä muiden sananvapauttaan joukkoviestinnässä käyttävien oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuuta. Laki on sisältö- ja välineneutraali eli se kattaa kaikki viestit sisällöstä ja muodosta riippumatta.

2.3.2 Sananvapauden rajat

Sananvapautta voidaan käyttää väärin ja sen käyttöä rajoittavat erilaiset säädökset, joiden tarkoituksena on turvata muita tärkeitä pidettyjä yksilöiden ja ryhmien oikeuksia. Euroopalainen lainsäädäntö pohjaa pitkälti siihen, että myös sananvapaus turvataan parhaiten niin, että muut yleiset ihmisoikeudet on suojattu. (Pöyhtäri 2013, 56.)

Sananvapaus ei siis voi mennä muiden ihmisoikeuksien edelle, ja sen varjolla ei voida polkea toisten perus- ja ihmisoikeuksia. Raja on helppo vetää erityisesti, kun vihapuheessa on kyse väkivaltaan yllättämisestä tai sillä uhkaamisesta. Vihapuhe voi kuitenkin olla myös esimerkiksi panettelua ja solvaamista, jolloin rajan vetäminen voi olla haastavampaa. Sananvapaus nauttii vahvaa suojaa erityisesti silloin, kun kyse on yhteiskunnallisesti ja yleisesti kiinnostavista asioista. Yhteiskunnallinen keskustelu kuuluu sananvapauden vahvimmin suojaamaan alueeseen, ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisuissaan linjannut, etteivät sananvapauden suojaa nauti ainoastaan positiiviset ilmaukset,

vaan sananvapauteen kuuluu myös tiettyyn pisteeseen saakka oikeus esittää loukkaavia ja järkyttäviä ilmauksia. (Neuvonen 2015, 28–29.)

Viestiä ei voida siis pitää lainvastaisena pelkästään sen perusteella, että se loukkaa, järkyttää tai hämmentää tai on esimerkiksi liioittelevaa. Koska sananvapautta halutaan rajoittaa vain silloin, kun se on aivan välttämätöntä, ei voida laatia yksiselitteistä lakia, joka pätee aina tietyissä tilanteissa. Jokainen tapaus on arvioitava tapauskohtaisesti. (Pöyhtäri 2013, 61.)

Eurooppalaista keskustelua on pitkään värittänyt muun muassa keskustelu maahanmuuttoon, monikulttuurisuuden ja islamiin liittyvistä aiheista. Kritiikki maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikkaa kohtaan ei ole laitonta, vaan on yhteiskunnallisen keskustelun kannalta tärkeä osa sananvapautta. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi kritiikin esittäminen maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikkaa kohtaan ei ole lainvastaista, kunhan puhe ei ole uhkaavaa, solvaavaa tai panettelevaa. Rangaistavaa on esimerkiksi levittää sanomaa, jossa kansanryhmään kohdistuva väkivalta tai syrjintä esitetään positiivisessa valossa. (Neuvonen 2015, 45.)

2.4 Vihapuheen tuomat haasteet journalismille

Vihapuhe ilmiönä luo erityisiä haasteita journalismille ja toimittajille. Yhtäältä toimittajat joutuvat työnsä vuoksi herkästi vihapuheen ja uhkailun kohteiksi, toisaalta täytyy huolehtia siitä, ettei vihapuhe pääse leviämään medioiden omilla verkkosivuilla ja keskustelupalstoilla. Journalistit joutuvat myös pohtimaan yhä tarkemmin, kuinka tietyt tulenarat aiheet tulee nostaa julkiseen keskusteluun, jotta liian aggressiiviseksi yltyvältä keskustelulta välttäisiin.

2.4.1 Vihapuhe verkossa

Aggressiivista vihapuhetta on ollut aina olemassa, mutta internetistä ja viime aikoina erityisesti sosiaalisesta mediasta on muodostunut kanava, jossa vihapuhe esiintyy ja leviää tehokkaasti. Ei ole yksiselitteistä vastausta siihen, onko internet lisännyt tai kärjistänyt aggressiivista keskustelukulttuuria vai tuoko se sen vain esille. Internet keskustelupalstoinen tarjoaa kuitenkin kanavan, jonka kautta erilaiset mielipiteet saavat näkyvyyttä. Parhaimmillaan tämä edistää demokratian ja sananvapauden toteutumista, mutta keskustelupalstoilla lietsotaan myös vihaa. Verkossa on lukuisia keskustelupalstoja, yhteisöjä ja vihasivustoja, joilla avoimesti haukutaan tiettyjä kohdehenkilöitä tai -ryhmiä. Myös medioiden verkkosivustojen keskustelupalstat keräävät asiallisten kommenttien lisäksi aggressiivisia kommentteja. (Pöyhtäri 2013, 20.)

Verkon aggressiiviseen keskusteluun on koetettu puuttua median itsesääntelyn ja lainsäädännön keinoilla. Vuonna 2011 lainsäädäntöä tiukennettiin internetin keskustelupalstojen ylläpitäjien vastuun osalta. Lakimuutoksen mukaan keskustelupalstojen ylläpitäjä voi olla vastuussa rasistisista tai muista lainvastaisista teksteistä, vaikkei itse olisi niitä kirjoittanut. Lain mukaan ylläpitäjä voidaan tuomita kiihotuksesta kansanryhmää vastaan, jos hänen ylläpitämällään sivustolla on lainvastaista aineistoa, ylläpitäjä on tästä tietoinen ja sallii aineiston esilläolon. (Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 18 §.)

Myös Julkisen sanan neuvosto täydensi Journalistin ohjeita vuonna 2011 liitteellä Yleisön tuottama aineisto tiedotusvälineiden verkkosivuilla, jossa määritellään asiattomiksi muun muassa vihaa lietsovat ja väkivaltaan yllyttävät tai syrjivät sisällöt. Ohjeissa ohjeistetaan poistamaan tällaiset sisällöt viipymättä. (JSN 2013.)

Mediat ovat toteuttaneet vihapuheen karsimista keskustelupalstoiltaan moderoimalla keskusteluja. Osa medioista ennakkomoderoi keskusteluja eli viestit luetaan ennen kuin ne julkaistaan, kun taas osa turvautuu jälkimoderointiin eli sääntöjen vastaiset kirjoitukset poistetaan, kun ne huomataan. Yhä useampi media vaatii myös kommentoijien kirjautumista esimerkiksi Facebookin kautta ennen kuin kommentoiminen on mahdollista. (Pöyhkäri 2013, 21.)

Vuoden 2015 Eurooppaan tulevien turvapaikanhakijoiden määrän kasvun myötä verkkokeskustelu medioiden omilla kommenttipalstoilla sekä sosiaalisessa mediassa yltyi aika ajoin niin kiivaaksi, että mediat rajoittivat keskusteluja. Esimerkiksi Nyt.fi poisti verkkokeskustelun käytöstä kokonaan kahdeksi viikoksi ja MTV, Verkkouutiset sekä Iltalehti rajoittivat kommentointia. (Nieminen 2015.)

Koska verkkokeskustelut täyttyvät helposti asiattomista viesteistä ja spämmäyksestä eli turhista viesteistä, jotka eivät anna keskusteluun mitään lisäarvoa, on osa medioista päättänyt, että vain osa julkaistuista jutuista on kommentoitavissa. Esimerkiksi Yle avaa vain tiettyjen juttujen keskustelut ja sen sijaan panostaa muihin vuorovaikutuskanaviin, kuten Facebookiin. Nyt.fi puolestaan loi omat keskusteluartikkelit eri aiheille yksittäisten juttujen kommentoinnin sijaan. Suuntaus on nähtävissä myös maailmalla, esimerkiksi uutistointi Reuters sallii keskustelun vain mielipidekirjoitusten yhteydessä ja teknologiajulkaisu Re/codella ei ole sivuillaan kommentointimahdollisuutta ollenkaan, vaan kaikki keskustelu tapahtuu sosiaalisessa mediassa. (Nieminen 2015.)

2.4.2 Median vastuu

Medialla on suuri rooli ja valta siinä, mitkä aiheet nousevat julkiseen keskusteluun ja millä tavalla. Tampereen yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa haastatellut asiantuntijat kritisoiivat medioita ja toimittajia siitä, että ne tuottavat tarkoitushakuisesti otsikoita, vääristelevät ja kärjistävät asioita klikkausten toivossa. Esimerkiksi sosiaalisesta mediasta nostetaan kohuja ja häiriökäyttäytymisiä, joista saadaan raflaavia otsikoita. Tämän nähtiin antavan niille liikaa voimaa ja valtaa sekä vääristävän kuvaa enemmistön mielipiteestä ja keskusteluilmapiiiristä. (Pöyhtäri 2013, 145–147.)

Mediat joutuvat siis tasapainottelemaan verkkohuomion ja vastuullisuuden välillä. Niiden on harkittava, minkä verran tilaa millekin keskustelulle annetaan, millaisia mielipiteitä julkisesti edistetään ja millaisista media irtisanoutuu. Mediat voivat toiminnallaan joko uusintaa ja mahdollistaa tai vaihtoehtoisesti pyrkiä estämään ja rajoittamaan vihapuheen leviämistä julkisessa keskustelussa. Samalla kun media rajaa vihapuhetta, se rajaa myös julkista keskustelua ja sananvapautta, ja siksi on erittäin tärkeä pohtia, kuinka ja millä seurauksilla media rajauksia tekee. (Pöyhtäri 2015, 242–243.)

3 Tutkimuksen toteuttaminen

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan toimittajien kohtaamaa vihapuhetta ja uhkailua. Valitsin tutkimusmenetelmäkseni teemahaastattelun, joka mahdollistaa yksityiskohtaisen ilmiön kuvailun ja aiheen käsittelyn toimittajien henkilökohtaiselta tasolta.

3.1 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa läpi käytävät teemat on ennalta päätetty, mutta jossa kysymysten asettelu ja järjestys voivat vaihdella haastateltavien välillä. Kaikkien haastateltavien kanssa kuitenkin käydään läpi samat aihealueet, jotka pohjautuvat tutkijan hankkimiin taustatietoihin. Haastateltavat vastaavat kysymyksiin vapaasti, ja heille voidaan esittää tarkentavia jatkokysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47.)

Valitsin tämän haastattelumenetelmän, koska se sopi tutkimukseni aiheeseen parhaiten joustavuutensa ansiosta. Kun selvitetään henkilöiden subjektiivisia kokemuksia ilmiöstä, on tärkeää, että haastattelukysymykset on aseteltu vapaasti ja että haastateltavalla on mahdollisuus vastata omin sanoin. Tällä tavalla haastatteluissa nousee esiin myös yllättäviä ja uusia näkökulmia, joita etukäteen tehdyssä selvitystyössä ei välttämättä ole löytynyt. Haastattelu mahdollistaa myös ennalta tuntemattomien ja vähän kartoitettujen sekä monitahoisten aiheiden tutkimisen. Tutkimusmenetelmä toimii myös, kun halutaan sijoittaa haastateltavan vastaukset laajempaan kontekstiin. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 35.)

Haastattelu sopi luontevaksi tutkimusmenetelmäkseni myös siksi, että olen kokenut haastattelija ja se on minulle sujuva tiedonhankintatapa. Vaikka haastattelujen tekeminen ja läpikäyminen voi olla työlästä, oli se ainoa luonteva vaihtoehto aiheeseeni. Halusin myös haastatella haastateltavani kasvotusten, jotta pystyisin keskustelemaan teemoista haastateltavien kanssa syvällisesti.

Tutkimusmenetelmä ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton. Monenlaiset tutkimuksen kannalta epäoleelliset asiat voivat vaikuttaa haastatteluun ja haastateltavan vastauksiin. Ihmisillä on usein myös taipumus vastata niin kuin oletetaan eli antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, mikä voi vaikuttaa vastausten luotettavuuteen. Haastattelujen tekeminen on myös työläs tiedonhankintatapa, joka vie paljon aikaa ja voimavaroja aina haastattelujen sopimisesta, toteutukseen ja litterointiin. Haastatteluaineiston analysointiin, tulkintaan ja raportointiin ei myöskään ole olemassa valmiita malleja. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 35.)

3.2 Haastateltavien valinta

Haastateltavien valintaan vaikuttivat toimeksiantajan toiveet ja ehdotukset sekä haastateltavilta saadut vinkit toisista mahdollisista haastateltavista. Haastateltavia valitessa otin huomioon, että he olisivat hiukan erilaisissa medioissa työskennelleitä ja erilaisia juttuja tekeviä toimittajia. Vihapuhetta paljon kohdanneiden toimittajien välillä on kuitenkin myös paljon yhteläisyyksiä, esimerkiksi aiheissa, joista he kirjoittavat, mutta jokaisen haastattelemani toimittajan kokemukset olivat kuitenkin ainutlaatuisia ja niissä oli nähtävissä omia piirteitä. Haastateltavien määrään vaikuttivat opinnäytetyön laajuus sekä teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä. Nämä huomioiden päätin haastatella kolmea toimittajaa.

Haastateltavien määrän valinta on erittäin haasteellista, kun tutkimusmenetelmänä käytetään teemahaastattelua. Käytettävissä ei ole matemaattista kaavaa, jolla haastateltavien määrä voitaisiin päättää. Peruseriaatteena voidaan pitää, että haastatellaan niin monta henkilöä kuin on välttämätöntä, jotta saadaan tarvittava tieto. Tämän voi toteuttaa esimerkiksi haastatteleamalla henkilöitä niin kauan, etteivät uudet haastateltavat anna enää olennaista tietoa aiheesta. (Hirsjärvi & Hurme, 2009, 58–60.)

Koska minulla ei ole aiempaa kokemusta vastaavanlaisten tutkimusten tekemisestä, käytin haastateltavien määrän perustana ensisijaisesti opinnäytetyön vaatiman työmäärän raameja.

3.3 Tietopohja

Lähestyin aihetta tutustumalla lähdeluettelossa mainittuun kirjallisuuteen ja aiheesta julkaistuihin artikkeleihin. Tärkeimmät kirjallisuuslähteeni tässä opinnäytetyössä ovat Vihapuhe sananvapautta kaventamassa (Pöyhtäri, Haara & Raittila 2013) ja Vihapuhe Suomessa (toim. Neuvonen 2015).

Vihapuhe sananvapautta kaventamassa on Tampereen yliopiston Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMETissa vuosina 2012–2013 tehty tutkimus, jossa selvitetään, miten aggressiivinen puhe mediassa mahdollisesti vaikuttaa julkiseen keskustelukulttuuriin sekä journalismiin ja verkon toimintatapoihin. Tutkimus painottaa kysymystä muutoksista, joita vihapuhe mahdollisesti aiheuttaa journalismin monipuolisuuden ja sananvapauden näkökulmista. Tutkimukseen on haastateltu toimittajia, asiantuntijoita, verkotoimijoita ja moderoijia.

Vihapuhe Suomessa puolestaan analysoi vihapuheen nykytilaa Suomessa. Teos käsittelee vihapuhetta lainsäädännön kannalta ja sisältää artikkeleita eri alojen asiantuntijoilta.

Riku Neuvosen kirjoittamien lainsäädännöstä kertovien kappaleiden lisäksi erityisesti viestinnän tutkija Reeta Pöyhtärin kirjoittama osio vihapuheen aiheuttamista haasteista journalismille oli hyödyllinen tämän opinnäytetyön kannalta.

3.4 Haastattelujen toteutus

Kirjallisuuskatsauksen pohjalta rakensin haastattelurungon ja rajasin teemat, joita haastattelun aikana halusin käydä läpi. Kysymykset jakautuivat kolmeen pääteemaan: haastateltavien omat kokemukset, vihapuheen vaikutukset toimittajan työhön sekä vihapuheeseen varautuminen.

Haastateltavien omia vihapuhekokemuksia lähestyin kysymällä, millaisen vihapuheen tai uhkailun kohteeksi he ovat uransa aikana joutuneet. Erityisesti olin kiinnostunut kuulemaan, millaista vihapuhetta he saavat osakseen, mitä kautta uhkailu ja aggressiiviset viaviestit tapahtuvat ja kuinka usein vihapuhetta esiintyy. Lisäksi käsitelimme jatkokysymyksiä, miten haastateltavat ovat reagoineet vihapuheeseen ja miten tilanteet ovat ratkenneet. Lisäksi halusin kuulla haastateltavien arvion siitä, onko vihapuheen muoto tai määrä muuttunut heidän uransa aikana.

Vihapuheen vaikutuksia toimittajan työhön lähestyin kysymällä muun muassa, millaiset aiheet herättävät vihapuhetta ja uhkailua. Lisäksi tiedustelin, vaikuttaako vihapuhe joillain tapaa toimittajan työhön esimerkiksi jaksamisen tai valintojen kannalta. Sivusimme myös kysymyksiä vihapuheen vaikutuksista journalismiin ja sananvapauden kannalta ja ajatuksia, joita haastateltaville aiheesta on syntynyt.

Kolmas teema-alue oli vihapuheeseen puuttuminen eli se, miten toimittajat ja toimitukset voisivat varautua ja puuttua vihapuheeseen. Haastattelun aikana keskustelimme muun muassa työnantajan roolista, yhteisistä toimintasuunnitelmista vihapuheen varalle sekä siitä, mitä toimittajan tarvitsee sietää.

Toteutin haastattelut 19.11.–30.11.2015 ja tapasin jokaisen haastateltavan kasvotusten. Haastattelut kestivät noin 45 minuutista reiluun tuntiin ja kävin jokaisen haastateltavan kanssa läpi samat kysymykset. Kysymysten järjestys saattoi kuitenkin muuttua sen mukaan, mitä asioita kukin haastateltava otti esiin missäkin vaiheessa. Halusin, että haastateltavat voivat kertoa omista kokemuksistaan mahdollisimman vapaasti, joten en ohjannut keskustelua tiukasti, vaan kysymysrunгон tehtävä oli ennemminkin varmistaa, että käymme läpi kaikki tarpeelliset teemat kunkin haastateltavan kanssa.

3.5 Haastateltavat

Tämä opinnäytetyö pohjautuu pääasiassa kolmen haastattelemani suomalaisen toimittajan henkilökohtaisiin kokemuksiin ja ajatuksiin vihapuheesta ja heidän havaintoihinsa ilmiöstä media-alalla.

Seuraavaksi esittelen haastatellut toimittajat ja heidän työhistoriansa lyhyesti. Haastattelemani toimittajat eivät edusta keskivertotoimittajia, vaan he ovat kokeneet erityisen paljon ja erityisen voimakasta vihapuhetta ja uhkailua. He ovat myös kokeilleet erilaisia tapoja reagoida vihapuheeseen ja uhkailuun erityisen aktiivisesti ja päättäväisesti, minkä taustalla on ollut muun muassa halu tutkia ilmiötä ja kirjoittaa siitä. Haastateltavat ovat kertoneet kohtaamastaan vihapuheesta aiemminkin julkisuudessa, ja he olivat valmiita kertomaan kokemuksistaan omalla nimellään myös tässä opinnäytetyössä.

Haastateltava 1. Tuomas Muraja (s. 1973) on toiminut toimituksellisessa työssä vuodesta 1999. Hän on työskennellyt muun muassa Länsi-Suomessa, Turun Sanomissa ja Helsingin Sanomissa. Lisäksi hän on toiminut Ranskan suurlähetystössä kääntäjänä tiedotusosastolla, rauhanturvaajana tiedotusupseerina Kosovossa, mediaupseerina Afganistanissa sekä kirjeenvaihtajana Brysselissä. Hän on faktantarkistuspalvelu Faktabaarin vastaava toimittaja. Muraja on joutunut säännöllisten vihakampanjoiden kohteeksi vuodesta 2011, jolloin hän kirjoitti Turun Sanomiin kolumnin perussuomalaisten ja Suomen Sisu-järjestön kytköksistä. Haastattelin Murajaa 19.11.2015 Helsingissä.

Haastateltava 2. Maria Pettersson (s. 1984) on tehnyt toimittajan töitä täysipäiväisesti vuodesta 2008. Hän on työskennellyt muun muassa freelancerina, City-lehden toimittajana ja päätoimittajana, Ylioppilaslehden päätoimittajana ja Helsingin Sanomissa toimittajana, tuottajana ja toimitussihteerinä. Hän toimii media-alan yrittäjänä, tekee toimittajan ja kriitikon töitä sekä opettaa ja toteuttaa erilaisia sananvapauteen liittyviä projekteja. Pettersson aloitti tammikuussa 2016 europarlamentaarikko Miapetra Kumpula-Natrin avustajana Brysselissä. Massiivisen vihaviestittelyn kohteeksi Pettersson joutui sen jälkeen, kun hänen kirjoittamansa satiirinen kolumni Sotatanner – raportti Malmön monikulttuurisesta helvetistä julkaistiin Nyt.fissä elokuussa 2015. Haastattelin Petterssonia 24.11.2015 Helsingissä.

Haastateltava 3. Jessikka Aro (s. 1980) on toiminut toimittajana täysipäiväisesti vuodesta 2008 puolta vuotta lukuun ottamatta. Hän on työskennellyt muun muassa Itä-Savon Sanomissa, Karjalan Sanomissa, Etelä-Suomen Sanomissa, Helsingin Sanomissa, Yleisradiossa ja Journalisti-lehdessä sekä tehnyt juttuja freelancerina useisiin eri medioihin. Aro

joutui vihaviestien lähettäjiä silmätikuksi sen jälkeen, kun julkaisi Yle Kioskissa syyskuussa 2014 jutun, jossa pyysi suomalaisilta havaintoja Venäjän propagandaa levittävistä trolleista. Haastattelin Aroa 30.11.2015 Helsingissä.

3.6 Litterointi

Litteroin haastatteluäänitteet mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Litteroin vastaukset kunkin haastateltavan puhetyylin mukaisesti, mutta työmäärän kurissa pitämiseksi karsin turhat täytesanat ja sivupoluille karanneet ajatukset heti pois. En kokenut täysin sanatarkkaa litterointia tarpeelliseksi, vaan sen sijaan painotin litteroinnissa luettavuutta ja sitä, että vastausten sanoma tuli esille selvästi.

3.7 HS360-tapahtuma Pelkojen ilta

Ennen laajempaa aineiston analysointia kokosin tekemieni haastattelujen pohjalta tiivistelmän, johon kokosin mielenkiintoisimpia faktoja ja näkökohtia toimittajien kohtaamasta vihapuheesta. Tätä tiivistelmää hyödynnettiin Haaga-Helia ammattikorkeakoulun, Helsingin Sanomien ja Journalistiliiton 9.12.2015 Sanomatalossa järjestämän HS360-vihapuhetahtuman paneelikeskustelun pohjana. Tapahtuma kulki nimellä Pelkojen ilta.

Toimeksiantoni muoto oli avoin, joten päätin kerätä olennaiset havaintoni ranskalaisin viivoin, jotta materiaali olisi tiivis ja helppo hyödyntää paneelikeskustelun suunnittelussa. Aikataulullisista syistä tein tiivistelmän ennen varsinaista, laajaa aineiston analysointia, sillä en olisi ehtinyt analysoida haastatteluja tarkemmin jo ennen joulukuun HS360-vihapuhetahtumaa. Toimitin tiivistelmän yhteyshenkilölleni Anne Leppäjärvelle ennen tapahtumaa.

HS360-vihapuheilla keskusteltiin monista samoista aiheista, joita käsitellään tässäkin opinnäytetyössä myöhemmin. Tapahtumassa keskusteltiin muun muassa sananvapaudesta ja siitä, miten pelottelu ja vihapuhe vaikuttavat journalismin tekemiseen. Lisäksi keskustelussa pohdittiin, mitä uhkauksille ja vihaviesteille voisi tehdä ja keiden vastuulla on puuttua uhkailuun tai ehkäistä sitä.

Tapahtumassa mukana oli viisi panelistia: Helsingin Sanomien vastaava päätoimittaja Kaius Niemi, MTV3:n toimittaja Salla Vuorikoski, Ylen toimittaja Janne Zareff, toimittaja Maria Pettersson ja työehtosiamies Tytti Oras Suomen Journalistiliitosta. Lisäksi rikosylikomisario Thomas Elfgrén ja tietokirjailija, toimittaja Elina Grundström kommentoivat keskustelussa esiin nousevia näkökulmia. Tilaisuuden juonsivat Haaga-Helia ammattikorkeakoulun toimittajakoulutuksen johtaja Anne Leppäjärvi ja Helsingin Sanomien uutispäällikkö Jussi Pullinen.

Tilaisuuden alussa nähtiin Haaga-Helian opiskelijoiden tekemä video, jossa haastateltiin Jessikka Aroa ja Tuomas Murajaa heidän kokemastaan vihapuheesta ja uhkailusta. Videolla he kertoivat paljon samoja asioita, jotka nousevat esiin myös tässä opinnäytetyössä.

Toimeksiantona keräämäni tiivistelmä vihapuheesta on liitteenä tämän opinnäytetyön lopussa (liite 1), ja HS360-paneelikeskustelu on nähtävillä HSTV:n nettisivuilla (Helsingin Sanomat 2015).

3.8 Aineiston analysointi

Valitsin tähän tutkimukseen tiedonhankintamenetelmäksi teemahaastattelun, joten analysointimenetelmäksi valikoitui luontevasti teemoittelu. Teemoittelussa aineistosta etsitään yhtenäisiä piirteitä, jotka toistuvat useammassa haastattelussa (Hirsjärvi & Hurme 2009, 173).

Mietin aiheen teemoittelua jo haastattelurunkoa rakentaessani. Samat teemat ovat osoittautuneet toimiviksi ja siksi pidin ne mukana läpi eri vaiheiden, myös analysoinnissa. Myös haastattelutilanteiden aikana sekä haastattelujen välillä analysoin ja teemoittelin aineistoa. Analysointi kannattaakin pitää mielessä jo ennen kuin kaikki aineisto on kerätty. Tutkija voi haastattellessaan tehdä havaintoja ilmiöstä niiden useuden, toistuvuuden, jakautumisen ja erityistapausten perusteella ja tyyppitellä tai hahmotella malleja syntyneistä havainnoista. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 136.)

Analysoidessani haastatteluaineistoa jaoin litteroidun tekstin jo kysymysten asettelussa muodostuneisiin teemoihin eli 1) haastateltavien omiin kokemuksiin 2) vihapuheen vaikutuksiin toimittajan työhön sekä 3) vihapuheeseen reagoimiseen. Nämä teemat puolestaan jakaantuvat alateemoihin, jotka pohjautuvat jatkokysymyksiin, joita esitin haastateltaville kustakin teemasta.

Teemoitellessani aineistoa etsin muun muassa yhteläisyyksiä ja eroavaisuuksia haastateltavien vastauksista, jotta voin hahmottaa, millaista vihapuhetta suomalaiset toimittajat kohtaavat ja miten he siihen reagoivat, mutta toisaalta myös millaisia henkilökohtaisia ja ainutlaatuisia kokemuksia kullakin haastateltavalla aiheesta on.

Käytän analysoinnissa paljon suoria lainauksia, sillä haastateltavat ilmaisivat monet asiat mielenkiintoisesti. Näin myös heidän omakohtaiset kokemuksensa tulevat kerrotuksi tarkasti heidän omilla sanoillaan. Säästin sitaateissa kunkin haastateltavan persoonalliset

sanavalinnat alkuperäiseen muotoonsa, jotta merkitykset eivät muuttuisi. Muutin kuitenkin puhekieliset persoona- ja verbimuodot kirjakielisiksi luottavuuden parantamiseksi. Haasteltaviin viittaan heidän sukunimillään.

4 Analyysi

Tässä luvussa analysoidaan kerätty aineisto edellisessä luvussa esitellyn menetelmän eli teemoittelun avulla. Tarkoituksena on kuvata, millaista toimittajien kohtaama vihapuhe ja uhkailu ovat ja koota yhteen selviytymiskeinoja ja tapoja reagoida siihen.

Aluksi käydään läpi haastateltavien omia kokemuksia vihapuheesta. Toiseksi käsitellään vihapuheen vaikutuksia toimittajan työhön ja sivutaan myös haastateltavien ajatuksia vihapuheen ja sananvapauden suhteesta. Lopuksi tarkastellaan, miten vihapuheeseen voitaisiin varautua ja puuttua.

4.1 Oma kokemus

4.1.1 Millaisen vihapuheen ja uhkailun kohteeksi olet toimittajana joutunut?

Jokainen haastattelemani toimittaja on kohdannut vihapuhetta monessa muodossa useamman vuoden ajan. Vihapuhetta on monenlaista laidasta laitaan: satunnaisista haukkumisista vakavaan uhkailuun, jatkuvaan häirintään ja jopa systemaattisiin vihakampanjoihin.

Kaikki haastateltavat olivat kohdanneet nimittelyä ja haukkumista sekä mielenterveyden, älyn tai siveellisyyden kyseenalaistamista. Toimittajat on yritetty saada näyttämään epäammattimaisilta esimerkiksi levittämällä heistä väärää tietoa, ja heidän yksityisyyttään on pengottu. Lisäksi heitä ja heidän perheitään on uhkailtu.

"Se on vähättelyä, dissaamista sillä tavalla, että nimitellään, haukutaan ja solvataan, ei uskota faktoja eikä tiedettä. Se on monesti äitynyt uhkailuksi, että mitä minulle pitäisi tehdä. Nykyään harvemmin perhettä kohtaan, mutta silloin alkuvaiheessa se oli sitäkin." (Muraja)

"Osa on sellaisia äärettömän inhottavia ja rumasti sanottuja, epäkohteliaita viestejä. Toiseksi on ihan oikeasti uhkaavia viestejä, jotka ovat pelottavia. Niitä tulee merkittävästi vähemmän. Pääasiassa nimittelyä, joka suuntautuu nykyään älyllisiin ja henkisiin kykyihini. Jonkin verran tulee myös ulkonäköön kohdistuvaa, mutta paljon vähemmän kuin ennen." (Pettersson)

Myös Tampereen yliopistossa 2012–2013 tehdyssä tutkimuksessa haastatellut toimittajat kertoivat vihaviestien sisältävän haukkumanimityksiä, vastaanottajan mielenterveyden tai älyn kyseenalaistamista sekä ulkonäön haukkumista. Tutkimuksen mukaan naisiin kohdis-

tuu seksististä ja väkivaltaista uhkailua, huorittelua sekä sukupuolielämään liittyviä vihjailuja. Viestit voivat sisältää myös viittauksia väkivaltaan, suoria uhkauksia ja tappo- tai itsemurhakehotuksia. (Pöyhtäri ym. 2013, 119–120.)

Aro joutui valheellisen tiedon levittämisen uhriksi tehdessään tutkivaa juttusarjaa Venäjän nettitrolleista ja trollitehtailusta Yleisradiolle. Trollilla tarkoitetaan internetin slangikielessä viestiä tai henkilöä, jonka ensisijainen tarkoitus on ärsyttää ja provosoida muita, aiheuttaa ristiriitoja ja täyttää keskustelu turhilla viesteillä. Venäjä-trollaamisella puolestaan viitataan yleensä aggressiiviseen ja anonyymiin Venäjän johdon agendaan tukevaan verkkopropagandaan. (Aro & Mäkeläinen 2015).

Venäjän trolleista kertovan juttusarjan myötä Aro yritettiin saada näyttämään epäammattimaiselta väittämällä hänellä olevan poliittisia motiiveja juttujen teolle. Väärää tietoa levitettiin niin venäjänkielisissä medioissa kuin suomeksi Facebookissa.

"Minua on nimitelty muun muassa Nato-trolliksi ja Nato-pissikseksi. Tekemiäni juttuja ja niiden sisältöä on pahasti vääristelty kansainvälisestikin eli minusta on levitetty väärää tietoa, jonka mukaan toimosin yhteistyössä Yhdysvaltojen tiedustelupalvelujen kanssa, Viron turvallisuuspoliisin kanssa sekä Naton kanssa, ja heidän kanssaan keräisin laitonta nimirekisteriä Putinin kannattajista Suomessa." (Aro)

Haastateltavien kokemusten mukaan suoraan uhkailevat viestit ovat harvinaisempia, mutta niitäkin he ovat saaneet aika ajoin. Väkivallalla uhkaillaan toimittajia itseään, mutta joskus uhkailu kohdistuu myös toimittajan lähipiiriin ja perheeseen. Uhkailu voi olla esimerkiksi toimittajan kuoleman tai raiskauksen toivomista ja tarkkaa kuvailua.

"Aiemmin oli suoria uhkauksia ja lupauksia siitä, miten tulisi käymään. Mutta viimeisen puolen vuoden tai vuoden aikana ne ovat olleet tällaisia toiveita. Sanotaan, että toivottavasti sinut raiskataan." (Pettersson)

Vuoden 2015 loppupuolella Murajan nimissä lähetettiin useisiin toimituksiin parjaava sähköpostiviesti, jossa haukuttiin Murajan aiempaa työpaikkaa Turun Sanomia. Identiteettivarkaudesta tuli rikos syyskuun 2015 alusta (Rikoslaki 38:9a), ja Muraja teki asiasta rikosilmoituksen. Murajalle tapaus oli ensimmäinen laatuaan, mutta hänen mukaansa monet kollegat ovat törmänneet identiteettivarkauksiin aiemminkin.

Tampereen yliopiston tutkimuksen mukaan joidenkin maahanmuutosta kirjoittavien toimittajien ja asiantuntijoiden nimissä on tehty valeblogeja ja sivustoja, joilla kyseisen henkilön nimissä esitetään valheellisia väitteitä ja näkökulmia. Lisäksi yksi haastateltava kertoo,

että hänen Facebook-profiilinsa yritettiin kaapata lukuisia kertoja. (Pöyhtäri ym. 2013, 125–126.)

4.1.2 Mitä kautta uhkailu ja vihapuhe tapahtuvat?

Toimittajat saavat vihaviestejä monien eri kanavien kautta. Haastateltavat kertovat, että vihapostia ja -viestejä saapuu erityisesti paljon sähköpostiin ja sosiaalisen median kautta niin julkisesti kuin yksityisviesteilläkin. Erityisesti sosiaalinen media on mahdollistanut nimettömän ja nopean viestintäkanavan myös vihaviesteille. Myös tekstiviestejä ja puheluita saapuu toisinaan, ja joskus postia voidaan lähettää toimitukseen.

"Tätä on tapahtunut kaikissa kanavissa, eli olen saanut myös häirintäpuheluita keskellä yötä, häirintäviestejä eri aikoihin vuorokautta ja Facebook-viestejä, joissa minua haukutaan, tuntemattomilta ihmisiltä." (Aro)

Haastateltavien kokemusten mukaan pahimmat törkyviestit voivat kuitenkin löytyä julkisesti kaikkien luettavista internetin keskustelupalstoilla, esimerkiksi yhdessä Suomen suurimmista keskustelupalstoista Suomi24:ssa, maahanmuuttoon kriittisesti suhtautuvalla Hommaforumilla ja Facebookiin perustetuissa viharyhmissä, joissa jopa toimittajien yksityiselämää pengotaan ja ruoditaan julkisesti. Myös faktojen, huhujen ja valheiden sekoittelusta kritisoidun MV-lehden sivuilla on julkaistu parjaavia ja toimittajia haukkuvia juttuja aggressiivisine kommenttikejjuineen.

"Jos googlaa minun nimeä, sieltä tulee mukavia keskusteluketjuja. Kerran piti olla yhteydessä Iltalehteen, jotta poistaisivat keskustelun. Siellä oli 8–9 sivua pelkkää semmoista aika roisiakin, ja meni monta päivää ennen kuin se poistettiin. Hommaforumilla pahimmissa tapauksissa jopa moderaattori on joskus huomauttanut. Siitä tietää, että siellä on ollut jotain kauheaa." (Muraja)

Haastateltavat eivät olleet kohdanneet vihapuhetta kasvotusten, mutta satunnaisia huute-luja kadulla saattaa kuulla, jos joku sattuu tunnistamaan.

4.1.3 Kuinka usein ja paljon vihapuhetta tapahtuu?

Haastateltavien mukaan vihaviestit tulevat yleensä ryöppyinä esimerkiksi jonkin jutun julkaisun jälkeen tai jos toimittaja on muuten esiintynyt julkisuudessa. Pahin viestitulva kestää yleensä muutaman päivän ajan, mutta jotkut toimittajat saavat viestejä jatkuvammalla syötöllä. Saman olivat huomanneet myös Tampereen yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa haastatellut toimittajat (Pöyhtäri 2013, 124).

Haastateltavien kokemusten mukaan vihapuheen ja -viestien määrä on kasvanut heidän uriensa aikana, ja myös muut kollegat ovat kertoneet samansuuntaisia havaintoja. Toisaalta viestien määrään on vaikuttanut toimittajien henkilökohtaiset valinnat siirtyä suu-rempiin medioihin ja kirjoittaa yhteiskunnallisista ja aroistakin aiheista.

"Ehkä olen tullut tunnetuksi esimerkiksi Hommaforumilla, mikä tietysti on vaikuttanut määrään. Viimeiset pari vuotta sävy ja määrä ovat selvästi muuttuneet. Määrä on lisääntynyt ja sävy muuttunut aggressiivisemmaksi. Myös minuun henkilökohtaisesti liittymättömistä syistä, ja kollegat sanoo tätä samaa. Onko se sitten sitä, että vihapuhekulttuuri on levinnyt vai poliittinen tilanne muuttunut sellaiseksi, että aremmat aiheet ovat enemmän tapetilla, niin vaikea sanoa, mistä johtuu." (Pettersson)

4.1.4 Mikä laukaisee vihapuheryöpyn?

Tietyt aiheet laukaisevat vihapuhetulvan varmemmin kuin toiset. Haastatellut kertoivat, että esimerkiksi maahanmuutosta, islamista, rasismista, feminismistä, muista ihmisoikeuksista tai susien suojelusta kirjoittaessa voi lähes poikkeuksetta odottaa jonkin suuruista vihaviestiryöppyä. Myös esimerkiksi terveyteen, ruokaan ja vaihtoehtoiseen lääketieteeseen liittyvät aiheet voivat saada vihaviestien kirjoittajat liikkeelle.

Jokainen haastateltava nosti esiin myös perussuomalaiset, joista kirjoittaminen tuntuu härttävän osassa lukijoita kuohuvia tunteita. Myös Tampereen yliopiston tutkimuksessa perussuomalaiset mainitaan yhtenä vihapuhetta nostattavana aiheena. Kyseisessä tutkimuksessa haastatellut toimittajat ja asiantuntijat kokivat, että poliittinen ilmapiiri ja erityisesti perussuomalaisten toiminta ja puolueen edustamat vähemmistöille vihamieliset mielipiteet ovat luoneet pohjaa laajemmalle vihamieliselle keskustelulle yhteiskunnassa (Pöytäari ym. 2013, 124, 143).

"Aina, kun kirjoittaa perussuomalaisista, jotakin tulee. Mutta kun kirjottaa vaikka vasemmistolitosta, ei tule mitään. Se on aina niin. Taikasana on yleensä perussuomalaiset, Suomen Sisu tai Vastarintaliike. Jos osoittaa sinne näitä kytköksiä, sieltä tulee heti." (Muraja)

Myös Venäjä voi olla aihe, josta kirjoittaminen laukaisee vihaviestien ryöpyn. Aro on viimeisen reilun vuoden aikana tutkinut paljon Venäjän poliittista vaikuttamista Suomessa ja erityisesti verkossa, ja on saanut nimenomaan tähän aiheeseen liittyviä vihaviestejä. Sen sijaan Pettersson ei yleensä saa vihaviestejä tästä aiheesta, vaikka kirjoittaakin paljon Venäjästä.

Aina vihapuhetulvan taustalla ei edes ole juuri julkaistu arka-aiheinen juttu, vaan se, että toimittaja saa julkisuutta muussa yhteydessä. Esimerkiksi joka kerta, kun joku toinen toimittaja mainitsee Aron tai kirjoittaa muuten trolleista, saa Aro vihaviestejä.

Yksi sosiaalisen median moderni häiritämuoto on tägääminen eli henkilön käyttäjänimen merkitseminen julkaisuihin tai kommentteihin. Tällä tavalla pyritään häiritsemään kohdetta, kun hän saa ilmoituksia merkinnöistä ja hänet yhdistetään keskusteluihin, joissa hän ei välttämättä halua olla osallisena. Tägääminen tai nimen mainitseminen esimerkiksi blogissa saattaa yllyttää yhä useampia häiritsemään kohdetta ja pahimmillaan johtaa vihaviestitulvaan.

"[Nettipoliisi] Marko Fobba on hyvin sanonut, että tägääminenkin voi olla rikollista, kun sitä kestää riittävän pitkään. Sitä minulle tehtiin alkuvaiheessa tosi paljon. Enää minua ei tэгätä, koska lähdin niistä ryhmistä pois. Nyt siellä sitten kirjoitetaan samaa lokaa tэгäämättä minua." (Aro)

"Ihmettelin, kun Facebookiin, Twitteriin ja sähköpostiin oli tullut haukkumaviestejä eikä minulta ollut tullut mitään juttuja. Se johtui siitä, että Jussi Halla-Aho oli maininnut minut Facebook-statuksessaan. Näin on käynyt aiemminkin." (Pettersson)

4.1.5 Mitkä tahot vihaviestejä lähettävät?

Haastateltavien kokemuksen mukaan vihaviestejä tulee paljon anonyymisti nimimerkin tai tekaistun nimen takaa, mutta yllättävän moni lähettää aggressiivisetkin viestit omalla nimellään. Viestien lähettäjät ovat joko yksittäisiä henkilöitä tai järjestäytyneempiä trollitehtaita. Osa vaikuttaa olevan satunnaisia lähettelijöitä, mutta jotkut tarkkailevat ja häiriköivät tiettyjä toimittajia pitkänkin aikaa ja näkevät vaivaa seurataksaan kaikkea, mitä toimittaja kirjoittaa ja tekee.

"Pelottavimmat uhkaukset tulevat niin, etteivät ne välttämättä liity mihinkään tiettyyn juttuun. He ovat sellaisia tyyppisiä, jotka selvästi ovat seuranneet pidempään ja jotka päättävät jossain vaiheessa kirjoittaa. He eivät inspiroidu mistään tietystä tekstistä." (Pettersson)

Eri aiheet saavat eri vihaviestien kirjoittajat lähettämään vihaisia viestejä toimittajille. Se minkälaisiin aiheisiin toimittaja keskittyy kirjoittaessaan vaikuttaa siis siihen, ketkä vihaviestejä lähettävät.

"Olen huomannut, että se ei ole vain yksi ryhmä, joka sitä lähettää. Yksi porukka kirjoittaa esimerkiksi maahanmuutosta palautetta ja kun kirjoittaa vaikka feminismistä niin se on osittain sama porukka, mutta ei kokonaan." (Pettersson)

Muraja esimerkiksi saa ylivoimaisesti eniten viestejä äärioikeistolaisilta järjestöiltä ja ta-
hoilta. Aro puolestaan saa viestejä Venäjä-aiheisten juttujen myötä myös ulkomailta esi-
merkiksi venäjän ja englannin kielillä.

"Jossain vaiheessa tutkin niitä nimimerkkejä ja nimimerkkisähköposteja, joita tuli Venäjäältä ja kaikkialta, mutta niissä jäljet loppuvat usein nopeasti. Monet niistäkin on varmasti oikeita ihmisiä, jotka vain viestivät anonyymisähköpostista, mutta kuinka moni on sitten jostain organisoidusta disinformaatiotehtaasta, niin ei voi tietää." (Aro)

Muraja kertoo havainneensa, että järjestäytyneempi vihaviestintä on saanut piirteitä venäläisestä informaatiotosodasta. Esimerkiksi hänen saamansa viestit äärioikeistolaisilta ta-
hoilta käyttävät samoja keinoja kuin Venäjän propagandaa levittävät trollit käyttävät.

"Sitä masinoidaan usein Venäjän käyttämällä infosodan keinoilla. Trollit aloittavat netissä kirjoittelun ja sitten kun näkevät, että tavalliset suomalaiset alkavat parjata, ne vetäytyvät pois. Se näyttäytyy niin, että suomalaiset tappelisivat keskenään. Se on yksi tavoite. Sillä saadaan aikaan sellainen kumma illuusio, että Suomi on jotenkin kahtia jakaantunut tai polarisoitunut, mitä se ei ole. Meillä on suuri enemmistö ihan tavallisia, fiksuja ihmisiä. Sitten on se pieni vähemmistö, joka pitää kauheasti ääntä." (Muraja)

4.2 Vaikutukset toimittajan työhön ja journalismiin

Vihapuheen, vihaviestien ja trollauksen tavoitteena voi olla horjuttaa toimittajaa ja häiritä ja vaikeuttaa tämän työntekoa ja esimerkiksi pelottelemalla toimittaja luopumaan kirjoittamasta jostakin tietystä aiheesta. Tähän pyritään muun muassa yrittämällä pilata toimittajan maine. Vaikka vihapuhujalla ei olisikaan muuta tavoitetta kuin purkaa turhautumistaan ja pahaa oloaan toimittajaan, saattaa vihaviestien tulva vaikuttaa toimittajan työssä jaksamiseen ja valintoihin.

4.2.1 Onko vihapuhe vaikuttanut valintoihin, joita teet toimittajana?

Yksi merkittävistä keskustelunaiheista vihapuheesta puhuttaessa on sen mahdolliset vaikutukset toimittajiin, heidän tekemiin valintoihin ja sitä kautta journalismiin.

Kaikki haastateltavat kertovat, etteivät ole muuttaneet toimintatapojaan vihapuheesta huolimatta, esimerkiksi he eivät ole luopuneet minkään jutun kirjoittamisesta siksi, että aihe on tulenarka. He kuitenkin tietävät, että osa kollegoista on päättänyt olla kirjoittamatta joistakin aiheista suuren vihaviestimäärän vuoksi. Myös Tampereen yliopiston tutkimuksessa selvisi kokemuksia, joissa osa toimittajista välttelee kirjoittamasta tietyistä aiheista joko pelon tai väsymisen takia (Pöyhtäri 2013, 135–136).

"Minulla se ei vaikuta, mutta tiedän monia kollegoja, jotka eivät halua enää kirjoittaa äärioikeistosta eivätkä Venäjästä yhtään mitään. Ja siis toimittajallahan on oikeus tietysti kieltäytyä annetusta tehtävästä, jos hän kokee sen niin. Ymmärrän sen pelon, maailma on täynnä aiheita, niin miksi valita niistä ne hankalimmat. Mutta ne täytyy pitää esillä, jos ne ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä." (Muraja)

"Sehän on tietysti aika iso tabu toimittajien keskuudessa. Ettei ole ok, että lakkaat kirjoittamasta jostain aiheesta siksi, että saat paljon vihaviestejä. Kuuluu aina sanoa, ettei tämä vaikuta mihinkään, enkä ole muuttanut toimintatapani. Minun kohdallani se pitää paikkaansa, mutta tiedän, että ihmiset ovat muuttaneet, ja se on tosi ok." (Pettersson)

Journalistin ohjeissa sanotaan, ettei journalistista päätäntävaltaa saa antaa toimituksen ulkopuolelle (JSN 2013). Siispä vihapuhujat ja trollaajat eivät saisi saada valtaa hiljentää toimittajia kirjoittamasta joistakin tietyistä aiheista. Ohjeissa myös sanotaan, että journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Heillä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Osa toimittajista on tämän takia todella tiukkoja asian suhteen, kun taas osan mielestä jokaisella on oikeus päättää itse, mistä suostuu juttuja tekemään.

"Kummatkin näkökulmat on täydellisen perusteltavissa ja ei-perusteltavissa. Kumpaakin näkökulmaa pitäisi kuulla ja kummassakin tapauksessa ohjata toimittajia tekemään sellaista työtä, jota journalismin ohjeet ohjaavat ja mitä varten media on olemassa." (Aro)

Aro on aiemmin tutkinut itesesensuuria ja sensuuria toimittajien ja esimiesten keskuudessa eri medioissa eri puolilla Suomea. Hän haastatteli noin 15 toimittajaa ja esimiestä Journalisti-lehdessä keväällä 2011 julkaistua itesesensuuria käsittelevää juttua varten. Haastatelluissa kävi ilmi, että toimittajat ovat sensuroineet ja heitä on sensuroitu toimituksissa. Kaikissa tapauksissa ei ollut kyse varsinaisesta vihapuheesta, vaan syynä oli kuviteltu pelko jutusta mahdollisesti itselle tai jutun kohteelle aiheutuvista kielteisistä seurauksista, jollainen vihapuheryöppykin voisi olla. Aro päätyi lopputulokseen, että toimittajat ovat valmiita

jättämään julkaisematta joitakin näkökulmia, juttuja tai tietoja, jos he pelkäävät jonkinlaista kielteistä reaktiota. (Aro 2012, 123–125.)

Kaikki kolme haastattelemaani toimittajaa painottivat, ettei vihapuhujien yrityksille painostaa ja häiritä saa alistua. Journalismia täytyy silti tehdä, ja yleisöllä on oikeus tietää tärkeistä asioista ja tapahtumista.

"Kaikkein tärkein journalistin ohje on, että yleisöllä on oikeus tietää. Että me tehdään näitä juttuja yleisölle, koska sillä on oikeus tietää mitä yhteiskunnassa tapahtuu."
(Aro)

"Lukijoilla, jotka eivät häiriköi ja joita on kuitenkin satoja ja tuhansia, heillä on oikeus... ja heillehän me sitä lehteä teemme." (Pettersson)

Haastateltavat kertoivat kokeneensa, että hiljenemisen sijaan vihaviestit saivat heidät tarttumaan yhä tiukemmin vihapuhetta herättäviin aiheisiin.

"Joskus se vaikuttaa niin, että sisuunnun ja päätän, että kirjoitan aiheesta tuhat artikkelia lisää. Täytyy olla aika sisupussi ja kokea ne aiheet niin uskomattoman tärkeiksi, että ne täytyy pitää keskustelussa ja niistä pitää tarjota erilaisia näkökulmia. Kun trollit kirjoittelee, ajattelen, että katsotaan kumpi jaksaa kauemmin. Minulle tästä maksetaan palkkaa, mutta sinulle ei." (Pettersson)

"Se lähinnä ohjaa minua penkoutumaan ja kaivamaan entistä enemmän tätä aihepiiriä ja etsimään niitä taustoja ja rakenteita, jotka synnyttävät vihapuhetta, törkypalautetta ja verkkoväkivaltaa. Että oho, tässä on ilmeisesti joitakin kiinnostavia intressejä taustalla, tätä pitää tutkia vähän tarkemmin. Eikä se todellakaan vaikuta ainaakaan negatiivisesti toimittajan työhöni." (Aro)

Vaikka haastateltavat kertoivat, etteivät anna vihapuheen vaikuttaa heidän ammatillisiin valintoihinsa, koki jokainen sen jollain tasolla raskaaksi.

"Se tuntuu... se vie energiaa ja siihenhän se pyrkiikin. Mutta kun sen tiedostaa, niin se on vaan yksi osa työtä. En tiedä, miten suhtautuisin, jos tämä olisi ihan uutta. Olen ajattelut, että se jotenkin kuuluu kuvioon." (Muraja)

"Se on ihan sairasta, se on henkistä väkivaltaa. Se tuntuu siltä, miltä henkinen väkivalta tuntuu, pahalta." (Aro)

"Se on ihan häkellyttävän kauheata. Silloin kun se on päällä, ne pari päivää jolloin täysin tuntemattomat kaikista kommunikointikanavista sylkevät vihaa, onhan se tosi kauheata. Mutta sitten se menee ohi. Niistä tulee sellaisia sotajuttuja." (Pettersson)

4.2.2 Vihapuhe ja sananvapaus

Usein aggressiivistakin puhetta perustellaan sananvapaudella, joka tulkitaan silloin niin, että on oikeus sanoa mitä tahansa ja miten tahansa. Tällöin vihapuhujat ja heidän puolustajansa eivät ymmärrä, että sananvapauteen kuuluu vahvasti myös vastuu siitä, millaista tietoa levittää, että se on totta eikä riko lakia.

"Mielestäni vakavinta on, että ihmiset, jotka lukevat näitä halventavia vihatekstejä ja disinformaatio- ja propagandatekstejä, osa niistä aina uskoo lukemaansa. He eivät vaivaudu tarkistamaan, pitävätkö tiedot paikkansa. Sain aiemmin paljon puheluita tavallisilta ihmisiltä, jotka eivät olleet mitään trollihäiriköitä. Kävi ilmi, että he olivat lukeneet näitä tekstejä minusta, uskoneet ja siksi suuttuneet minulle." (Aro)

Kaikki haastateltavat eivät olleet huomanneet, että vihapuheen lisääntyminen olisi vaikeuttanut haastateltavien saamista juttuihin, joissa käsitellään arkoja aiheita. Aron mukaan on kuitenkin nähtävissä, että osa tutkijoista ei halua enää kertoa tutkimuksistaan julkisuudessa, koska joutuvat viharyöpyn kohteeksi. Se ettei kaikkea tietoa välttämättä saada vihapuheen takia yleisön tietoon, on tärkeä osa vihapuhekeskustelua.

Tampereen yliopiston tutkimuksessa haastateltiin myös vihapuhetta kohdanneita eri alojen asiantuntijoita. Osa heistä kertoi punnitsevansa tarkkaan, miten ja milloin kirjoittavat tai esittävät julkisuudessa näkemyksiään tietyistä aiheista. Erityisesti maahanmuutto- ja rasismaiaiheiden parissa työskentelevät asiantuntijat kertoivat harkitsevansa tarkkaan esimerkiksi sanavalintoja, näkökulmaa ja julkisuuteen tulon ajankohtaa. Eri alojen edustajat kertoivat myös päätöksistä jättää jotakin kertomatta julkisuuteen, vältellä julkisuutta ylipäänsä tai olla ottamatta osaa keskusteluun. Useat tutkimukseen haastatellut toimittajat eivät kuitenkaan olleet huomanneet, että haastateltavia olisi vaikeampi löytää, mutta osan mukaan asiantuntijoita on erityisen vaikea löytää juuri maahanmuuttoaiheista kertoviin juttuihin. (Pöyhtäri 2013, 133, 135.)

"On kyllä outoa, että Suomen kaltaisessa maassa, joka on sananvapauden malli-maa numero yksi, pitää pelätä jotakin. Se on aika uutta. Mutta siihen ei pidä alistua. Jotkut kollegat ovat toppuutelleet ja sanoneet, että se [aroista aiheista, kuten äärioikeistosta kirjoittaminen] voi viedä minulta jonkun uskottavuuden. Olen siihen vastannut, että jos uskottavuuteni menee, niin sillä ei ole mitään merkitystä, kunhan asiat tuodaan julki. Ne ovat niin tärkeitä juttuja, koska eletään tällaista aikaa." (Muraja)

"Kun muistetaan, mitä sananvapaus on: se on oikeus kenenkään ennalta estämättä lähettää ja vastaanottaa tietoa, niin silloin ollaan nimenomaan sananvapauden tuhoamisen ytimessä, kun pyritään estämään tiedon leviämistä. Ja siihen nämä vihapuhujat juuri pyrkivät. Samahan myös minuun on kohdistettu, jotta lopettaisin työni trolli-aiheen parissa ja että vaikenisin. Mutta en vaikene, eikä kenenkään pitäisi. Jos asialliset äänet vaiennetaan, niin mitä sinne nettiin jää. Vihapuhujat. Tosi hieno tulevaisuuden kuva." (Aro)

4.3 Vihapuheeseen puuttuminen

Koska vihapuhe on osa yhä useamman toimittajan arkea ja työtä, on tärkeä pohtia keinoja, joilla toimittaja voi valmistautua selviämään vihan keskellä, mutta toisaalta myös sitä, mitä ilmiölle laajemmin voitaisiin tehdä. Tässä luvussa pohditaan muun muassa, tarvitseeko toimittajan sietää vihapuhetta työssään ja toisaalta, miten siihen voi reagoida.

4.3.1 Mitä toimittajan täytyy sietää?

Toimittajan työhön kuuluu saada paljon palautetta, josta osa voi olla vihaista ja jopa aggressiivista. Missä kuitenkin menee raja – mitä toimittajan tulee sietää ja mikä ei kuulu työhön?

Jokaisella toimittajalla on varmasti henkilökohtainen raja siitä, mitä jaksaa ja kestää. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että toimittajan täytyy kuitenkin kestää jonkin verran negatiivista palautetta ja viestejä. Toisinaan kritiikkikin saattaa olla kärkevää ja jopa asiattomasti muotoiltu, mutta jos siinä on perää, se nähdään kuuluvan osaksi työtä.

"Jos kirjoitan kärkevästi, pitää minun sietää itse vähän kärkevämpää palautetta, mutta ei tietenkään loputtomiin. Kärkeväkään kirjoitus ei oikeuta raiskausuhkauksiin. Toimittajan pitää sietää enemmän kuin ei-toimittajan, vähän vähemmän kuin poliitikon, mutta enemmän kuin perusjantterin. Koska käytämme myös valtaa, se tarkoittaa, että meitä pitää pystyä arvioimaan kärkevämmin kuin ihmisiä, joilla ei ole yhtä lailla valtaa." (Pettersson)

Kaikki olivat myös sitä mieltä, ettei mitään työn ulkopuoliseen elämään liittyvää vihapuhetta tarvitse sietää, esimerkiksi perheeseen tai kotiin kohdistuvaa uhkailua tai ilkivaltaa.

"Olen ajatellut, että olen julkisessa ammatissa, joten minun pitää kestää enemmän kritiikkiä, mutta raja menee siinä, jos uhkailut koskevat perhettäni tai esimerkiksi

pientä poikaani... Sitä on vähän voimaton siinä. Minulle saa tulla vapaasti avautumaan, mutta jättäkää perhe rauhaan." (Muraja)

"Toimittajan ei tarvitse sietää minkäänlaista yksityisyyteen kohdistuvaa epäasiallista, laitonta, julkista tai yksityistä häirintää. Journalismissa toisin kuin vihapuheessa ja kaiken maailman disinformaatiossa on se vissi ero, että journalismi pyrkii parempaan lopputulokseen. Journalismi pyrkii olemaan avointa, ottamaan vastaan asiallista kritiikkiä ja kehittymään. Meillä on yliopistoja, tutkijoita ja Journalisti-lehti ja muut lehdet sekä yleisö, jotka valvovat meitä jatkuvasti, ja hyvä niin. Kaikki se keskustelu ja hyvä kritiikki kuuluvat demokratiaan. Mutta tällainen vihapuhe ja toimittajiin kohdistuva vainoaminen ja häirintä kuuluvat diktatuureihin, ei Suomeen ollenkaan." (Aro)

4.3.2 Vihapuheeseen varautuminen ja reagoiminen

Seuraavaksi käsitellään keinoja, joilla toimittaja itse voi varautua vihapuheeseen ja helpottaa siitä selviämistä. Myös toimituksen roolia vihapuheeseen varautumisessa tarkastellaan.

Jokainen haastateltava piti tärkeänä ilmoittaa vakavammista vihapuhe- ja uhkailutapauksista poliisille, vaikka usein kuultu vastaus onkin, ettei poliiseilla riitä resurssit tutkia tapauksia. Uhkailuista on silti hyvä tiedottaa poliisille, jotta asia on heidän tiedossaan sen varalta, jos jotakin oikeasta sattuu. Kaikki haastateltavat ovat vieneet joitakin tapauksia poliisille.

Haastateltavat kertoivat erilaisista taktiikoista reagoida vihapuhetulvaan. Toimittaja voi yksinkertaisesti vältellä lukemasta viestejä, selailta niitä ainoastaan pintapuolisesti tai antaa kollegan karsia joukosta turhan spämmäyksen, jos sillä ei ole arvoa saajalle.

Kaikki haastateltavat olivat itse kokeilleet myös keskustella vihapuhujien ja viestien lähettäjien kanssa, kysyä esimerkiksi, mikä mieltä vaivaa. Jokainen oli myös ehdottanut tapauksista kasvotusten, mutta lähes joka kerta vihapuhujat kieltäytyvät. Pettersson on kuitenkin tavannut yhden häntä pitkään Twitterissä häiriköineen kahvittelujen merkeissä. Osa viestittelijöistä lopettaa, kun heidän kanssaan aloittaa keskustelun.

"Näin moni kansanedustaja tekee ja on todennut, että se on tosi hyvä. Esimerkiksi [kansanedustaja] Anna Kontulan tapa on ollut Facebookissa nimellä kysyä näiltä, että miksi te haluatte, että minut raiskataan ja miten se liittyy kyseiseen asiaan ja voitaisiinko tavata. Yleensä se loppu siihen." (Muraja)

"Minulla on toiminut se, kun olen vastannut toimittaneeni viestin supolle. Se auttaa joihinkin tapauksiin." (Pettersson)

Toimittajat olivat myös yhtä mieltä siitä, että jokaisella toimituksella pitäisi olla valmis toimintasuunnitelma vihapuhetapausten varalle. Myös tukiverkostoa ja vertaistukea pidettiin elintärkeänä osana vihapuheesta selviytymisessä. Todella moni toimittaja käy samoja asioita läpi vihapuheen keskellä, joten kenenkään ei tarvitse käydä sitä läpi yksin. Myös esimiesten roolia pidettiin tärkeänä.

"On olennaista, että kaikilla medioilla on selkeä toimintasuunnitelma, miten toimia, jos tällaista kohtaa. Jos saat tällaisia viestejä, tee näin. Ettei tarvitse siinä kohtaa miettiä, kun ihminen voi ymmärrettävästi olla aika rikki. Kun käsky on tullut esimieheltä, niin toimittajan ei tarvitse jäädä itsekseen pohtimaan, onkohan tämä tarpeeksi tärkeätä, viitsinkö tällä vaivata." (Pettersson)

"Hetimitä, kun toimittaja pestautuu ja pääsee töihin, niin tekee selväksi johdon kanssa, millaisia mahdollisuuksia on, jos sitä tulee. Saada päälliköiltä heti tuki siihen ja että osoitetaan, että ollaan mukana." (Muraja)

Toisaalta toimittajan kannattaa myös itse pohtia ja suunnitella tilanteen mukaan, onko valmis vastaanottamaan vihapuheryöppyä. Kun tietää aiheen herättävän herkästi vihapalautetta, kannattaa harkita, onko henkisesti sellaisessa tilassa, että pystyy sietämään mahdollisen. Ehkä joku toinen toimittaja voi kirjoittaa aiheesta vuorollaan tai jutun julkaisua voidaan siirtää.

"Voi myös olla hyvä idea suhtautua vähän huumorilla. En tarkoita, etteikö näitä asioita ottaisi vakavasti ja niihin reagoida niiden vaatimalla vakavuudella, mutta joskus hyvä keino on käsitellä näitä, kuten monia muitakin vakavia ja vaikeita asioita, huumorilla." (Aro)

"Kyllähän se joskus naurattaakin, koska ne ovat tavallaan aika kekseliäitä. Mietin, että tyyppi on näköjään aamuyöstä keksinyt tällaisen pilkkarunon, aika taidokkaasti riimitelty. Että mikä on johtanut siihen prosessiin, että hän on vääntänyt ja hionut sitä sinne aamuviiteen asti, ja aamuyöllä minun sähköpostiini tipahtaa tuollainen." (Pettersson)

Haastateltavat painottivat myös, että vihapuheeseen kannattaa asennoitua niin, ettei kynnisty tai lannistu liikaa.

"Ei pidä kyynistyä, he ovat kuitenkin ihmisiä. - - Ja osa jopa pyytää anteeksi. Ihan hyvä huomata, että inhimillisyyttä on maailmassa." (Muraja)

4.3.3 Mitä vihapuheelle voidaan tehdä?

Vihapuheesta tuskin päästään koskaan kokonaan eroon, mutta aggressiivista keskustelukulttuuria ja toimittajiin kohdistuvia vihaviestejä ja uhkailuja ei kuitenkaan voida sivuuttaa.

Yhdeksi tärkeimmistä ratkaisuista vihapuhetta vastaan nousi haastatteluissa tarve tehdä yhä parempaa journalismia. Kun toimittajat tekevät työnsä mahdollisimman hyvin ja noudattaen journalistin ohjeita, viedään pohja vihapuhujilta, jotka vähättelevät toimittajien ammattitaitoa.

"Ne [vihapuhujat] eivät ole sitoutuneita journalistin ohjeisiin eikä Julkisen sanan neuvoston periaatteisiin. Me taas olemme. Siksi ratkaisu on yhä parempi journalismi. Tarvitsemme nyt journalismia, ei klikkauksia. Tietoahan on jo saatavilla ja kuka tahansa voi olla media, mutta meidän tehtävä on siitä hirveästä tietomäärästä tehdä se journalistinen tuote, jossa on näkökulma, haastateltavat ja pohdinta." (Muraja)

Yksi haastatteluissa esiin noussut tapa puuttua vihapuheeseen on tuoda se ja sen luomat ongelmat näkyvästi esiin julkisessa keskustelussa.

"Sitä kannattaa tuoda näkyväksi, se on yksi hyvä ratkaisu. - - Koska sillä tavalla saadaan sitä taakkaa jaettua. Ja kun suuri yleisö näkee, millaista se on ja kuinka paha se voi olla, niin ehkä se vähän herättää sitten..." (Muraja)

"Hyvä keino on, että esimiehet tukevat myös julkisesti toimittajia, jotka joutuvat tällaisen kohtaamaksi. Esimiehet esimerkiksi eri some-kanavissa, jos häirintä tapahtuu siellä, ottavat kantaa ja kirjoittavat omia kolumneja tai mitä tahansa aiheesta. Näyttävät, ettei vihapuhetta siedetä eikä hyväksytä ja ettei sillä ole mitään sijaa kyseisen mediatalon missään journalistisessa päätöksenteossa. Eli otetaan tiukka kanta." (Aro)

5 Pohdinta

Tässä luvussa käsittelen johtopäätöksiä tutkimustulosten pohjalta sekä tarkastelen opin-
näytetyön luotettavuutta sekä eettisiä näkökohtia. Lisäksi tarkastelen, miten vihapuhekes-
kustelu on kehittynyt tämän oppinnäytetyön teon aikana. Lopuksi arvioin oppinnäytetyöpro-
sessia ja omaa oppimistani.

5.1 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän oppinnäytetyön tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan kaikkia toimittajia tai
edes kaikkia vihapuhetta kohdanneita toimittajia, koska jokaisen kokemukset ovat henkilö-
kohtaisia ja yksilöllisiä. Haastateltavien kertoman ja aiheen viimeaikaisen esilläolon takia
voi kuitenkin olettaa, että monilla suomalaisilla toimittajilla on vastaavanlaisia kokemuksia
kuin tässä oppinnäytetyössä haastatelluilla.

Tässä oppinnäytetyössä esiin nousseet ajatukset ja erityisesti keinot selvittää vihapuheesta
ja uhkailusta voivat toivottavasti tarjota monelle toimittajille käytännön vinkkejä ja toivoa
vihapuheen kohtaamiseen. Lisäksi toivon oppinnäytetyöni kannustavan käymään yhä aktii-
visempaa ja monipuolisempaa keskustelua toimittajien kohtaamasta vihapuheesta ja ag-
gressiivisesta keskustelukulttuurista yleensä.

Oppinnäytetyössä selvisi, että haastatteleman toimittajat kohtaavat todella monenlaista vi-
hapuhetta ja uhkailua työnsä takia: kaikenlaista aina satunnaisesta haukkumisesta vaka-
vaan uhkailuun, jatkuvaan häirintään ja jopa järjestäytyneisiin vihakampanjoihin. Vihavies-
tit sisältävät esimerkiksi mielenterveyden, älyn, ammattitaidon tai siveellisyyden kyseen-
alaistamista sekä nimittelyä. Uhkaavammissa viesteissä toivotaan ja/tai kuvaillaan tark-
kaan toimittajan kuolemaa tai raiskausta tai suoraan uhkaillaan toimittajaa tai tämän lähei-
siä.

Haastateltavien mukaan vihaviestit tulevat monien eri kanavien kautta, mutta erityisesti
sähköpostitse ja sosiaalisessa mediassa niin julkisesti kuin yksityisviesteilläkin. Vihapu-
hetta esiintyy myös paljon eri keskustelupalstoilla, joissa esimerkiksi haukutaan ja pengo-
taan toimittajan yksityiselämää ja taustoja. Haastatteleman toimittajat saavat toisinaan
myös vihaisia tekstiviestejä, puheluita ja postia toimitukseen. Selvitykseni pohjalta voi
päättellä, että vihapuhe on painottunut erityisesti verkkoon ja yhä enemmän sosi-
aaliseen mediaan sen tarjoaman helppouden ja tehokkuuden takia. Sosiaalinen media tar-
joaa myös mahdollisuuden yllyttää muita jonkun tietyn kimppuun esimerkiksi tägäämällä
kohteen nimimerkin keskusteluihin tai mainitsemalla kohteen nimeltä.

Haastateltavien kokeman mukaan vihapuheen määrä on lisääntynyt. He arvioivat, että määrän kasvu voi johtua kahdesta asiasta: toisaalta toimittajien omaan työhön liittyvistä syistä eli he kirjoittavat aremmista aiheista ja ovat muutenkin enemmän näkyvillä, toisaalta yleisimmistä syistä, kuten poliittisesta tilanteesta, jossa vihapuhetta herättävät aiheet ovat enemmän esillä julkisessa keskustelussa. Myös aggressiivisen vihapuhekulttuurin voidaan nähdä levinneen, vaikka tämän opinnäytetyön puitteissa on mahdotonta määrittellä, onko vihapuheen määrässä kaiken kaikkiaan tapahtunut muutosta. Voidaan kuitenkin todeta, että kaikki kolme haastateltua toimittajaa kokivat vihaviestien määrään kasvaneen ja toisaalta tyylin myös muuttuneen jossain määrin aggressiivisemmaksi. Koska niin monet muutkin toimittajat, asiantuntijat ja poliitikot ovat viime vuosina kertoneet omista vihapuhekokemuksistaan julkisuudessa, on mahdollista, että vihapuheen määräkin on kasvanut – ainakin jonkinlainen raja on ylitetty, eikä vihaviestejä suostuta enää vastaanottamaan ilman asiaan puuttumista.

Tämän opinnäytetyön haastattelujen perusteella voidaan todeta, että vihaviestit tulevat yleensä ryppäinä, esimerkiksi jonkin tietyn jutun julkaisun jälkeen tai jos toimittaja on muuten esiintynyt julkisuudessa. Haastateltujen kokeman mukaan pahin vihapuhetulva kestää yleensä muutaman päivän. Heidän mukaansa tietyt juttuaiheet sytyttävät vihapuhetulvan herkemmin kuin toiset. Tällaisia aiheita ovat esimerkiksi maahanmuutto, rasismi, feminismi, ihmisoikeudet, perussuomalaiset, Venäjä, susien suojelu ja terveys.

Haastateltavien kokeman mukaan se, mistä aiheista kirjoittaa, vaikuttaa siihen, mitkä tahot vihaviestejä lähettävät. Eri aiheet saavat siis osittain eri vihaviestejä lähettävät ryhmät liikkeelle. Haastateltavien kokemuksen mukaan tällä hetkellä vihaviestit ja uhkailu tietyistä aiheista kirjoittaessa (maahanmuutto, rasismi, perussuomalaiset) tulee äärioikeistolaisilta tahoilta. Vastaavaa ei tule heille muista puolueista kirjoittaessa. Tämän opinnäytetyön puitteissa ei kuitenkaan voida tehdä johtopäätöksiä tai yleistyksiä, että vain tietyt tahot lähettäisivät vihaviestejä.

Osa haastateltaville tulevista vihaviesteistä tulee nimimerkkejä ja tekaistuja nimiä käyttäviltä lähettäjiltä, mutta yllättävän usein vihaviestejä lähetetään myös oikeilta vaikuttavien henkilöisyyksien ja nimien takaa. Vihaviestien lähettäjät ovat joko yksittäisiä henkilöitä tai järjestäytyneempiä trolleja, jotka usein hyödyntävät Venäjältä matkittuja informaatio sodan keinoja. Haastateltavat kertoivat, että heitä vastaan on järjestetty vihakampanjoita.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena ei ole selvittää vihapuheen taustoja ja mahdollisia tavoitteita perusteellisesti, mutta haastatteluissa nousi esiin ajatuksia siitä, mihin vihapuheella saatetaan pyrkiä. Erityisesti järjestäytyneemmän trollauksen ja vihakampanjoinnin

koettiin pyrkivän pelottelemalla ja uhkailemalla häiritsemään toimittajan työskentelyä ja vaikuttamaan esimerkiksi niin, että toimittaja lakkaisi kirjoittamasta tietyistä aiheista. Haastateltavien mukaan vihaviesteillä koetetaan häiritä toimittajaa, ja viestien läpikäyminen onkin aikaa ja energiaa vievää, joten jokainen siihen kuuluva hetki on pois oikealta työltä.

Vaikka haastateltavat eivät itse ole muuttaneet toimintatapojaan vihapuheesta huolimatta, ovat he huomanneet osan kollegoista välttelevän tiettyihin juttuaiheisiin tarttumista. Kysymys vihapuheen mahdollisista vaikutuksista toimittajiin, heidän tekemiinsä valintoihin ja sitä kautta journalismiin on yksi merkittävistä näkökohdista vihapuheesta puhuttaessa. Haastatteluissa kävi ilmi, että on havaittavissa kaksi osittain vastakkaista näkökulmaa: toisaalta jokaisella toimittajalla tulisi olla oikeus kieltäytyä kirjoittamasta jostakin aiheesta, mutta toisaalta mikään tärkeä aihe ei saisi jäädä kertomatta, koska yleisöllä on oikeus tietää. Avoimempaa keskustelua aiheesta tarvittaisiin alalla lisää, ja olisi tarvetta mieltä keinoja, joilla molemmat näkökohdat huomioidaan.

Haastateltavat painottivat, ettei vihapuhujien yrityksille painostaa ja häiritä saa alistua, ja journalismia täytyy silti tehdä. Vihapuhe on uhka sananvapaudelle, jos joku ei uskalla tai halua kirjoittaa tai kertoa jostakin aiheesta julkisesti pelätessään vihaviestien tulvaa. Yksi haastateltavista oli havainnut, että joihinkin aiheisiin, kuten rasismiin ja maahanmuuttoon liittyviin juttuihin, voi olla vaikeampi löytää haastateltavia. Toisaalta kaksi tähän opinnäytetyöhön haastatelluista toimittajista ei itse ollut huomannut tätä tai ei ainakaan ollut kuullut, että haastateltavat olisivat kieltäytyneet juuri vihaviestien pelon vuoksi.

Haastateltavat kertoivat erilaisia taktiikoita reagoida ja varautua vihapuheeseen. Toimittaja voi yrittää vältellä lukemasta vihaviestejä tai vain silmäillä niitä pintapuolisesta syventymättä sen tarkemmin. Jokainen haastateltava oli myös koettanut keskustella vihaviestien lähettäjien kanssa, ja osasta oli syntynytkin mielenkiintoisia keskusteluja. Osa vihapuhujista sen sijaan ei edes halua keskustella, ja tällaisiin tapauksiin toimittajan ei kannata tuhata liikaa energiaa ja aikaa. Jokainen haastateltava oli myös pyytänyt tapaamista vihaviestien lähettäjien kanssa, mutta lähes kukaan ei ollut suostunut. Vain yksi häirikkö oli suostunut tapaamaan yhden haastateltavista kasvotusten, ja tapaaminen tapahtui valvotusti julkisella paikalla kyseisen toimittajan työpaikan turvallisuuspäällikön valvonnan alla. Häiriköiden tapaamista ei voi kuitenkaan suositella tavanomaiseksi tavaksi reagoida vihivesteihin.

Yksi konkreettinen haastatteluissa esiin noussut keino selvittää vihaviestitulvasta on antaa kollegan karsia viestien joukosta turhat viestit ja törkysisällön, josta ei ole mitään hyötyä

vastaanottajalle. Toisaalta vakavimmat uhkailuviestit kannattaa säästää tai ottaa niistä kuvakaappaukset sen varalta, jos tapauksesta tehdään rikosilmoitus. Haastateltavat pitivät myös tärkeänä, että törkeissä tapauksissa asia viedään eteenpäin ja rikosilmoitukset tehdään, jotta poliisilla on tieto asiasta sen varalta, jos jotakin oikeasti sattuu. Haastateluissa nousi esiin ajatus, että toimittajasta saattaa tuntua, ettei asia ole tarpeeksi vakava, eikä hän halua tehdä asiasta numeroa. Kynnys tehdä rikosilmoituksia kasvaa myös siksi, ettei monia vihapuhetapauksia tutkita ja vastaukseksi annetaan, etteivät resurssit riitä. Herää kysymys, tarvittaisiinko tähän tiukempaa kantaa viranomaisilta ja lisää resursseja. Kuinka pitkä matka vihapuheesta on vihatekoihin, ja voiko tämä olla uhka myös toimittajille?

Niin kuin monia muitakin vaikeita asioita, tätäkin voi koettaa käsitellä huumorin kautta. Kaikki haastateltavat painottivat asenteen tärkeyttä – vihapuheen aiheuttamalle pahalle ololle ei saa antaa ylivaltaa eikä vihaviestejä saa jäädä vatvomaan liikaa. Jokainen oli myös sitä mieltä, että viestien saaminen kuuluu osittain toimittajan työhön ja asemansa takia toimittajan tulee sietää vähän enemmän kuin ei-toimittajan. Jokaisella toimittajalla on kuitenkin henkilökohtainen raja, mitä sietää ja jaksaa. Haastateltavien mielestä toimittajan ei tarvitse sietää mitään henkilökohtaisuuksiin tai yksityiselämään esimerkiksi perheen uhkailuun liittyvää.

Haastateltavat pitivät erityisesti toimituksen ja kollegoiden roolia vihapuheen kohtaamisessa tärkeässä roolissa. Asian kanssa ei kannata jäädä yksin, ja monilla toimittajilla on vastaavanlaisia kokemuksia, joten vertaistukea on olemassa. Lisäksi haastateltavat peräänkuuluttivat selkeitä toimintaohjeita jokaiseen toimitukseen, jottei vihapuheryöpyn kohteeksi joutuneen toimittajan tarvitse ihmetellä, miten toimia tilanteessa. Toimittajilla täytyy myös olla esimiesten tuki ja mahdollisuus keskustella asiasta. Haastateltavat suosittelivat, että jokainen toimittaja varautuisi jo etukäteen siihen, että vihaviestien ja uhkailun mahdollisuus on olemassa. Tällöin mahdollinen vihaviestitulva ei tule niin suurena järkytyksenä, ja toimittaja tietää, miten toimia. Myös jo toimittajakoulutuksissa olisi hyvä käsitellä aihetta ja keinoja vihapuheesta selviytymiseen.

Vihapuheesta tuskin koskaan päästään eroon, mutta aggressiiviseen keskustelukulttuuriin voidaan yrittää puuttua pitämällä aihe osana julkista keskustelua. Kun toimittajat ja muut vihapuhetta kohtaavat kertovat kokemuksistaan, yhä useampi ehkä herää näkemään, millaista se voi olla pahimmillaan. Ehkä osa suutuspäissään verkossa vihaa levittävistä alkaakin harkita tarkemmin, mitä ja millä tavalla kirjoittaa. Vihapuheen ei saa antaa tukahduttaa asiallista keskustelua niin journalismissa kuin verkon keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassakaan.

5.2 Vihapuhekeskustelu opinnäytetyön teon aikana

Ilokseni olen saanut huomata, että tähän opinnäytetyön tekemiseen kuluneen puolen vuoden aikana (marraskuu 2015–huhtikuu 2016) keskustelu toimittajien ja muiden kohtamasta vihapuheesta ja uhkailusta on aktivoitunut entisestään ja saanut näkyvyyttä.

Parikymmentä Suomen suurimman viestimen päätoimittajaa julkaisivat yhteisen kannanoton otsikolla Luotettavan median puolesta 1.3.2016. Kirjoituksessa otetaan kantaa muutuneeseen keskustelukulttuuriin Suomessa ja kritisoidaan niin sanottuja valemedioita eli sivustoja, jotka kutsuvat itseänsä medioiksi, mutta julkaisevat huhuja sekä vääristeltyjä ja valheellisia tietoja. Päätoimittajat halusivat myös osoittaa tukensa solvaamista ja muita vihaviestejä saaneille toimittajille:

"Me hyvää journalistista tapaa noudattavat päätoimittajat emme aio olla valemedian hiljaisia tukijoita ja myötäjuoksijoita. Sitoudumme oikeisiin tietoihin perustuvaan ja merkitykselliseen journalismiin. Kun tietoja pyritään tahallisesti hämärtämään tai vääristelemään, puutummme siihen omissa medioissamme. Tuemme yksittäisiä journalisteja, jotka työnsä vuoksi joutuvat parjauksen kohteeksi. Emme salli, että journalisteja vaiennetaan painostamalla." (Ahosniemi ym. 2016.)

Journalisti-lehti toteutti 4.–7.3.2016 kyselyn, jossa kysyttiin Journalistiliiton täysi-ikäisiltä jäseniltä kokemuksia uhkailusta ja vihaviesteistä. Kyselyyn vastasi noin 1400 journalistia, joista 16 prosenttia eli lähes joka kuudes kertoi saaneensa parin viime vuoden aikana uhkailua sisältäviä viestejä. Uhkaukset kohdistuivat tasapuolisesti miehiin ja naisiin. Kyselyn perusteella yleisin uhkailumuoto on väkivallalla uhkailu. Uhkauksia saaneista naisista 14 prosenttia on uhkailtu seksuaalisella väkivallalla, kun taas miehiä sillä ei ole uhkailtu. Lisäksi mainittiin muiden muassa maineen pilaamisella uhkailu, perättömien tietojen levittäminen sekä haukkuminen, solvaaminen ja huorittelu. Osa vastanneista kertoi uhkailun kohdistuvan myös perheeseen. (Marttinen 2016.)

Journalisti-lehden kyselyssä ja tässä opinnäytetyössä saadut tulokset ovat pitkälti samansuuntaisia sen suhteen, millaista vihapuhetta ja uhkailua toimittajat kertovat kohdanneensa. Toisin kuin tähän opinnäytetyöhön haastatellut toimittajat Journalistin kyselyyn vastanneista osa kertoi, että heihin on käyty myös fyysisesti käsiksi, esimerkiksi tuuppimalla, kameraan tarttumalla ja myös lyömällä. Journalistin kyselyn mukaan suurin osa uhkailuista tulee sähköpostitse, puhelimitse tai kasvokkain, mikä poikkeaa tämän opinnäytetyön tuloksista, joissa sosiaalinen media erityisesti korostui. Toisaalta myös Journalistin kyselyssä sosiaalinen media ja verkon keskustelupalstat on mainittu yleisinä vihaviestien

kanavina. Myös journalistin kyselyssä ilmeni samoja juttuaiheita, jotka aiheuttavat vihaviestien tulvan, tällaisiksi mainittiin esimerkiksi Venäjä ja äärioikeisto. Kyselyn mukaan yivoimaisesti eniten uhkailua aiheuttaa monikulttuurisuuden ja maahanmuuton käsittely. (Marttinen 2016.)

Niin tässä opinnäytetyössä kuin Journalistin kyselyssäkin on kritisoitu sitä, ettei poliisi käytä tarpeeksi resursseja vihaviestien ja uhkailujen tutkimiseen. On kuitenkin havaittavissa, että viranomaiset suhtautuvat vihapuhetapauksiin yhä vakavammin ja puuttuvat tapauksiin aiempaa aktiivisemmin.

Maaliskuun alussa uutisoitiin, että poliisi on aloittanut esitutkinnan Ylen toimittajaan kohdistuvasta jutusta, jossa epäillään vainoamista, kunnianloukkauksia sekä törkeitä kunnianloukkauksia. Helsingin poliisi myös selvittää onko MV-verkkosivuston toiminnasta syytä aloittaa esitutkinta. (STT 2016.)

Netissä kärjistynyt keskustelukulttuuri on saanut poliisin aktivoitumaan myös sosiaalisessa mediassa. Komisario Jarmo Heinonen Helsingin poliisista kertoi Taloussanomien jutussa 6.2.2016, että nettipoliisi aikoo osallistua nettikeskusteluihin, reagoida reaaliaikaisesti ja tuottaa oikeaa tietoa esimerkiksi turvapaikanhakijoihin liitetyistä tapahtumista. (Ranta 2016.)

Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen kertoi Turun Sanomissa 11.4.2016, että poliisi aikoo jatkossa puuttua tehokkaammin erityisesti netissä esiintyvään vihapuheeseen ja pyrkii saamaan vihapuhekirjoittajat vastuuseen teoistaan. Jutussa kerrotaan, että keskusrikospoliisin kyberrikostorjuntakeskus ja Helsingin poliisilaitoksen nettipoliisit ovat vuodenvaihteen jälkeen lisänneet yhteistyötään muun muassa jakamalla tietoa ja sopimalla juttujen tutkinnoista. Uuden, pelkästään verkkovihaan ja vihapuheeseen keskittyvän yksikön perustamista ei pidetä tällä hetkellä kuitenkaan mahdollisena resurssien puutteen takia. (Kallio 2016.)

Keskustelukulttuurin aggressiivisuuteen on selvästi herätty, ja kevään 2016 aikana tehdyt kannanotot osoittavat, ettei vihapuheelle ja uhkailulle haluta antaa enempää jalansijaa. Lisää keskustelua aiheesta sekä konkreettisia tekoja vihapuheen ehkäisemiseksi ja kitkemiseksi tarvitaan kuitenkin edelleen.

5.3 Laatu ja luotettavuus

Seuraavaksi tarkastelen tämän opinnäytetyön laatua ja luotettavuutta. Kun käytössä on teemahaastattelu, on laadukkuuden kannalta tärkeää, että jo haastattelurunko laaditaan huolellisesti. Teemoja ja kysymyksiä laatiessa tulee miettiä ennalta jo syventäviä lisäkysymyksiä, jotta haastattelussa saadaan kerättyä mahdollisimman paljon olennaista tietoa. Myös se, että haastattelija on kokenut haastattelemaan ja että haastattelutilanteessa kaikki haastattelun välineistö, kuten nauhuri ja muistiinpanovälineet, ovat kunnossa, vaikuttavat laatuun. Haastattelun lopuksi on hyvä varmistaa, että kaikki haastattelurungon kohdat on käyty läpi. Pyrin toteuttamaan kaikki edellä mainitut seikat teemahaastatteluja suunnitellessa ja toteuttaessani. Laadin haastattelurungon huolella lukemani kirjallisuuden ja muun taustatiedon pohjalta, minulla oli valmiiksi kokemusta haastatteluista, mutta tutustuin myös teemahaastattelun teoriaan valmistautuessani haastatteluihin. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 184.)

Laatua parantaa myös se, että haastattelut litteroidaan mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Siksi en viivytellyt litteroinnin suhteen. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun litteroin näin laajoja haastatteluja näin tarkkaan. Siksi tutustuin myös litteroinnin teoriaan etukäteen, jotta voisin huomioida mahdolliset laatuun vaikuttavat seikat. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 185.)

Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu sen laadusta. Tein voitavani, jotta saisin taattua mahdollisimman laadukkaana aineiston tähän opinnäytetyöhön. Kysymyksiä olisi kuitenkin voinut hioa vielä tarkemmin ja koska aihealueeseen kuuluu paljon vaikeasti määriteltäviä termejä, on mahdollista, että osa kysymyksistä oli epämääräisiä ja laajasti ymmärrettäviä. Toisaalta onnekseni haastateltavat olivat hyvin aiheeseen perehtyneitä ja vastasivat laajoihinkin teemoihin mielestäni osuvasti ja sain vastauksen siihen, mitä ennakkoselvitykseni pohjalta olin halunnut tietää.

Haastattelin tähän opinnäytetyöhön kolmea vihapuhetta kohdannutta toimittajaa. Tuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia suomalaisia toimittajia, koska kokemukset ovat henkilökohtaisia ja yksilöllisiä, eikä tavoitteena ollutkaan luoda laajaa yleiskuvaa toimittajien kohtaaman vihapuheen tilasta tai määrästä Suomessa. Kyseiset haastateltavat kohtaavat mitä luultavamminkin enemmän vihapuhetta ja uhkailua kuin toimittajat keskimäärin, koska ovat paneutuneet erityisesti sellaisiin juttuaiheisiin, jotka herättävät kiivastakin keskustelua ja vihaviestiryöppyjä ja esiintyvät näkyvästi julkisuudessa aiheen tiimoilta. Pidin haastateltavia kuitenkin osuvina tämän opinnäytetyön tavoitteita silmällä pitäen, koska monien vihapuhekokemustensa vuoksi he osasivat kertoa ilmiöstä monia mielenkiintoisia

huomioita ja erityisesti heillä on jo kokemusta siitä, miten vihapuheeseen voi reagoida ja suhtautua. Tutkimuksen luotettavuutta parantaisi esimerkiksi se, että se toteutettaisiin laajemmin haastattelemalla useampia toimittajia eri puolilta Suomea ja erilaisilla ammatillisilla taustoilla. Kolme haastateltavaa oli kuitenkin sopiva määrä tähän työhön, kun huomioidaan opinnäytetyön tavoitteet ja laajuus.

5.4 Eettisyys

Kaikkiin tutkimuksiin liittyy eettisiä valintoja. Tutkimuksessa on eri vaiheita, joissa eettiset kysymykset ilmenevät. Nämä vaiheet ovat tutkimuksen tarkoitus, suunnitelma, haastattelutilanne, aineiston purkaminen, analyysi, tietojen todentaminen ja raportointi. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 19–20.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata toimittajien kohtaamaa vihapuhetta ja siitä selviytymistä. Tutkimuksen eettisenä tarkoituksena tulisi olla se, miten tutkimus parantaa tutkittavana olevaa inhimillistä tilannetta (Hirsjärvi & Hurme 2009, 20). Toivon, että tämä opinnäytetyö kannustaisi keskustelemaan toimittajien kohtaamasta vihapuheesta entistä avoimemmin ja erityisesti, että nykyiset ja tulevat toimittajat saisivat vinkkejä ja kannustusta vihapuheen kohtaamiseen.

Suunnitelman eettisenä sisältönä on saada tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden suostumus, taata luottamuksellisuus ja harkita mahdollisia seurauksia, joita kohdehenkilöille voi aiheutua raportin julkaisemisesta. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 20). Osa haastateltavista mainitsi haastattelujen aikana asioita, joiden toivoi pysyvän luottamuksellisina, koska kyseessä oli vielä meneillään olevaan rikostutkimukseen liittyvistä yksityiskohdista, ja kunniotin heidän toiveitaan. Lisäksi harkitsin mahdollisia haittoja, joita haastateltaville voisi koitua. Pahimmillaan tämän opinnäytetyön julkaisu voisi aiheuttaa jälleen uuden vihaviestitiryöpyn haastatelluille. He kuitenkin kertovat kokemuksistaan vapaaehtoisesti ja osaavat reagoida mahdollisiin vihaviesteihin. Lisäksi he olivat sitä mieltä, että aihetta pitää tuoda esille julkisessa keskustelussa, joten mahdolliset negatiiviset seuraukset ovat silti aiheen esille nostamisen arvoista.

Haastattelutilanteen eettisyydestä täytyy ottaa huomioon muun muassa, mitä haastattelutilanne voi aiheuttaa haastateltaville (Hirsjärvi & Hurme 2009, 20). Tässä kohtaa en kohdannut mitään eettisiä ongelmia. Haastateltavat toimittajina tuntevat itsekkin haastattelutilanteen kulun ja vaikka aihe onkin henkilökohtainen, haastateltavat kertoivat omasta tahdostaan yksityiskohtaisestikin kokemuksistaan.

Purkamiseen ja litterointiin liittyviä eettisiä kysymyksiä ovat luottamuksellisuus ja kysymys siitä, miten tarkasti kirjallinen litterointi noudattaa haastateltavan suullisia lausumia (Hirsjärvi & Hurme 2009, 20). Koska haastattelut kestivät yhteensä lähes kolme tuntia, työmäärän kohtuullistamiseksi jouduin jättämään litteroinnista pois kaikkein tarkimmat merkinnät, kuten esimerkiksi ei-kielelliset ilmaukset. Päätin, että tätä tutkimusta varten olennaisempaa oli litteroida olennaiset sitaatit riittävän huolellisesti eli niin, etteivät merkitykset muuttuneet. Muutin sitaatit kirjakielisiksi ja poistin turhia täytesanoja, mutta säästin sitaattien asiasisällön alkuperäisenä.

Analyysin eettisiä kysymyksiä on se, miten syvällisesti ja kriittisesti haastattelut on mahdollista analysoida ja onko haastateltavien sanomiset tulkittu oikein (Hirsjärvi & Hurme 2009, 20). Aina on mahdollista, että haastateltavan ja haastattelijan välille syntyy väärinymmärryksiä tai että haastateltavan sitaatteja tulkitaan väärin. Koetin jo haastattelutilanteessa esittää mahdollisimman paljon jatkokysymyksiä, jos en ollut täysin varma, mitä haastateltava tarkoitti sanomallaan. Lisäksi käytin analyysissä paljon suoria sitaatteja, jotta haastateltavien kokemukset tuli kerrotuksi heidän omilla sanoillaan.

Tutkijalla on eettinen velvollisuus esittää tietoa, joka on niin varmaa ja todennettua kuin mahdollista (Hirsjärvi & Hurme 2009, 20). Tämän takaamiseksi pyrin valitsemaan käyttämäni lähteet kriittisesti ja siteeraamaan niitä huolellisesti.

5.5 Oman oppimisen arviointi

Opinnäytetyön tekeminen on ollut prosessina mielenkiintoinen ja erittäin opettavainen. En ole aiemmin tehnyt näin laajaa työtä mistään aiheesta, joten opin monenlaisia taitoja, joita näin isojen kokonaisuuksiin perehtymisessä ja niiden jäsentelmissä tarvitaan. Opin esimerkiksi paljon uutta tiedonhankinnasta ja lähdekriittisyydestä sekä erilaisista tutkimusmenetelmistä ja analysointitavoista, erityisesti käyttämästäni teemoittelusta. Uskon, että muun muassa teemahaastattelun teoriaan ja käytäntöön tutustumisesta on minulle hyötyä myös tulevaisuudessa.

Erytisesti opin suunnitelmallisuuden ja aikataulutuksen tärkeydestä. Olisin voinut toteuttaa työni nopeammassakin tahdissa, mutta olen lopulta iloinen, että kirjoitin opinnäytetyötäni lähes puolen vuoden ajan aina loppuvuodesta 2015 kevääseen 2016, koska tänä aikana pääsin seuraamaan vihapuheen ympärillä käytyä, yhä aktiivisemmaksi muuttunutta keskustelua. Olen tyytyväinen, että tartuin juuri tähän aiheeseen, koska se vaikuttaa edelleen olevan erittäin ajankohtainen ja tärkeä. Ajankäytöllisesti olisin silti voinut olla suunnitelmallisempi ja malttaa kirjoittaa pienemmissä pätkissä kertarysäysten sijaan. Toisaalta

opin itsestäni, että pystyn syventymään laajoihinkin aiheisiin ja kokonaisuuksiin sekä työskentelemään järjestelmällisesti.

Mielestäni opinnäytetyöni toteutui asetettuihin tavoitteisiin nähden hyvin. Tavoitteenani oli tuottaa hyödyllinen materiaali HS360-vihapuheillan paneelikeskustelun pohjaksi, ja Anne Leppäjärveltä saamani palautteen mukaan kokoamastani tiivistelmästä oli hyötyä tapahtuman suunnittelussa. Toinen työn tavoitteista oli käsitellä toimittajien kohtaamaa vihapuhetta ja siitä selviytymisen keinoja syvällisemmin haastattemieni toimittajien kokemusten kautta. Mielestäni onnistuin tässäkin tavoitteessa. Opinnäytetyöni antaa melko tarkan kuvan, millaisen vihapuheryöpytyksen kohteeksi toimittajat voivat joutua. Vaikka suurin osa toimittajista ei toivottavasti kohtaa ollenkaan tai yhtä voimakasta ja laajaa vihapuhetta ja uhkailua, toivon, että työni antaa vinkkejä tällaisten mahdollisten tilanteiden varalle. Haastattemiltani kolmelta konkaritoimittajalta, Murajalta, Petterssonilta ja Arolta, voi varmasti moni toimittaja ottaa mallia ja hyödyntää vinkkejä vihapuheeseen reagoidessa. Koko opinnäytetyöprosessin antoisinta antia olikin päästä keskustelemaan kokeneiden toimittajien kanssa. Sain itsellenikin paljon eväitä tulevan varalle.

Lähteet

Ahosniemi A. ym. 2016. Päätoimittajien kannanotto: Luotettavan median puolesta. Yle. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/paatoimittajien_kannanotto_luotettavan_median_puolesta/8709207. Luettu: 4.3.2016.

Aro J. 2012. Valta valuu toimituksista. Teoksessa Vehkoo J. (toim.) Journalismikritiikin vuosikirja 2012, s. 123–131. Tammerprint Oy. Tampere. Luettavissa: http://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65347/journalismikritiikin_vuosikirja_2012.pdf?sequence=1. Luettu: 10.4.2016.

Aro J. & Mäkeläinen M. 2015. Kioski Venäjän some-propagandan alkulähteillä – katso ennennäkemätön materiaali trollitehtailta. Yle Kioski. Luettavissa: <http://kioski.yle.fi/omat/kioski-pietarin-trollitehtaalla>. Luettu: 15.3.2016.

Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999). Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>. Luettu: 3.2.2016.

Helsingin Sanomat. 2015. HS360: Miten pelko vaikuttaa journalismin tekemiseen? Katsottavissa: <http://www.hs.fi/hstv/uutiset/HS360+Miten+pelko+vaikuttaa+journalismin+tekemiseen/v1449642957569>.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki

Julkisen sanan neuvosto 2013. Journalistin ohjeet. Luettavissa: http://www.isn.fi/journalistin_ohjeet/. Luettu: 3.2.2016.

Kallio H. 2016. Poliisi puuttuu jatkossa tehokkaammin netin vihapuheisiin. Turun Sanomat. Luettavissa: <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/860309/Poliisi+puuttuu+jatkossa+tehokkaammin+netin+vihapuheisiin>. Luettu: 11.4.2016.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (8/1976). Luettavissa: http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008/19760008_2#idp914544. Luettu: 3.2.2016.

Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003). Luettavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030460>. Luettu: 15.2.2016.

Marttinen M. 2016. Hakkaan sinut paskaksi. Journalisti. Luettavissa: <http://www.journalisti.fi/artikkelit/2016/4/hakkaan-sinut-paskaksi/>. Luettu: 28.3.2016.

Mäkinen T. 2015. Sanomatalossa keskusteltiin vihapuheesta ja journalistien uhkailusta – katso keskustelu HSTV:ssä. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kotimaa/a1449552431160>. Luettu: 14.12.2015.

Neuvonen, R. (toim.) 2015. Vihapuhe Suomessa. Edita Publishing Oy. Porvoo.

Nieminen A-S. 2015. Keskustelun ytimessä. Journalisti. Luettavissa: <http://www.journalisti.fi/artikkelit/2015/12/keskustelun-ytimessa/>. Luettu: 25.2.2016.

Pohjanpalo O. 2015. Eduskunta puhui vihapuheesta ja rasismista – puolueet tuomitsivat rasismien, mutta olivat eri mieltä siitä mitä se on. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <http://www.hs.fi/politiikka/a1444788343701>. Luettu: 23.11.2015.

Pöyhtäri, R., Haara, P. & Raittila, P. 2013. Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Tampere University Press. Tampere.

Pöyhtäri R. 2015. Vihapuhe haasteena uutismedialle ja journalismille. Teoksessa Neuvonen R. (toim.) Vihapuhe Suomessa, s. 241–266. Edita Publishing Oy. Porvoo.

Ranta E. 2016. Nettipoliisit tuskastuivat – "Ei tällainen meno voi loputtomiin jatkua". Taloussanomat. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/ihmiset/2016/02/06/nettipoliisit-tuskastuivat-ei-tallainen-meno-voi-loputtomiin-jatkua/20161441/12>. Luettu: 11.4.2016.

STT. 2016. STT: Poliisi on aloittanut esitutinnan Johan Bäckmanista ja MV-lehden Ilja Janitskinista. Aamulehti. Luettavissa: <http://www.aamulehti.fi/kotimaa/stt-poliisi-on-aloittanut-esitutinnan-johan-backmanista-ja-mv-lehden-ilja-janitskinista/>. Luettu: 11.4.2016.

Suomen perustuslaki (731/1999). Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P12>. Luettu: 3.2.2016.

Suomen rikoslaki (39/1889). Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Luettu: 3.2.2016.

Suuri Journalistipalkinto. 2014. Palkitut 2013. Luettavissa: <http://suurijournalistipalkinto.fi/fi/palkitut/palkitut+2013/index.html>. Luettu: 25.2.2016.

Valkeeniemi H. (toim.) 2013. Me tiedämme missä asut. Luettavissa: http://yle.fi/uutiset/me_tiedamme_missa_asut/6590408. Luettu: 23.11.2015.

Liitteet

Liite 1. Tiivistelmä toimittajien kohtaamasta vihapuheesta

Mitä vihapuheella tarkoitetaan?

- Haastava määritellä, koska termiä käytetään tarkoittamaan monenlaista aggressiivista puhetta
- Termiä on myös tarkoituksella käytetty väärin ja sallitun ja ei-sallitun puheen rajaa hämärretty
- Vihapuhetta ei ole erikseen määritelty laissa. Vihapuhe voi kuitenkin rikkoa lakia, esimerkiksi: kunnianloukkaukset, kiihottaminen kansanryhmää vastaan, uskonrauhan rikkominen ja laitton uhkaus
- Sananvapauden nojalla on oikeus esimerkiksi liioitella, provosoida ja käyttää kovaakin kritiikkiä. Sananvapauteen kuuluu kuitenkin myös vastuu sanomisistaan
- Usein vihapuheeksi luetaan näiden lisäksi myös kaikki epäasiallinen, nimittelevä, herjaava, väärää tietoa levittävä, pelotteleva ja muunlainen sanallinen häirintä, joka ei välttämättä riko lakia

Millaista vihapuhetta ja uhkailua toimittajat kohtaavat?

- Laidasta laitaan: satunnaisista haukkumisista vakavaan uhkailuun, jatkuvaan häirintään ja vihakampanjoihin
- Nimittelyä, mielenterveyden, älyn, ammattitaidon tai siveellisyyden kyseenalaistamista, toimittajan kuoleman tai raiskauksen toivomista tai tarkkaa kuvailua, suoria uhkauksia toimittajaa tai tämän läheisiä kohtaan, väärän tiedon levittämistä (esimerkiksi väitettyjä poliittisia motiiveja)
- Erityisesti sähköpostin ja sosiaalisen median kautta niin julkisesti kuin yksityisviesteillä. Myös tägäämällä (on yksi uusi tapa). Myös tekstiviestejä, puheluita, postia toimitukseen ja harvoin myös huutelua kadulla. Lisäksi netin keskustelupalstat, kuten Suomi24 ja Hommaforum, Facebookiin perustetut viharyhmät
- Haastateltavien kokeman mukaan vihapuhe on lisääntynyt: henkilökohtaisista syistä, esim. kirjoittaa aremmista aiheista näkyvämmiin kuin ennen ja yleisimmistä syistä, vihapuhekulttuurin leviäminen ja poliittinen tilanne, jossa aremmat aiheet ovat tapetilla
- Vihaviestit tulevat yleensä ryppäinä, esimerkiksi jonkin jutun julkaisun jälkeen tai jos toimittaja on muuten esiintynyt julkisuudessa, pahin ryöppy kestää yleensä noin pari päivää
- Tietyt aiheet sytyttävät vihapuheryöppyjä, esimerkiksi: maahanmuutto, rasismi, feminisimi ja muut ihmisoikeudet, perussuomalaiset, Venäjä, susien suojeleminen, terveys, rokotukset, vaihtoehtoinen lääketiede
- Vihapuhetta tulee osittain samoilta tahoilta, mutta eri aiheet saavat eri ryhmät liikkeelle. Osa nimimerkin takaa, mutta yllättävän paljon myös omalla nimellä (tai tekaistulla nimellä). Joko yksittäisiä henkilöitä tai järjestäytyneempiä trolleja, jotka usein hyödyntävät Venäjältä matkittuja informaatiotosodan keinoja
- Myös kansainvälistä eli viestejä voi tulla eri kielillä, jos toimittajan tekstit ovat saaneet näkyvyyttä myös maailmalla
- Haastateltavieni kokemuksen mukaan tällä hetkellä vihaviestit ja uhkailu tietyistä aiheista kirjoittaessa (maahanmuutto, rasismi, perussuomalaiset) tulee äärioikeistolaisilta tahoilta. Vastaavaa ei tule esim. muista puolueista kirjoittaessa

- Vihapuheella ja uhkailulla pyritään pelottelemalla ja uhkailemalla häiritsemään toimittajan työskentelyä ja vaikuttamaan esimerkiksi niin, että toimittaja lakkaisi kirjoittamasta joistakin tietyistä aiheista. Vihaviestien läpikäyminen vie toimittajien aikaa ja energiaa ja on pois oikeilta töiltä. Vihapuhe on uhka sananvapaudelle. Myös esimerkiksi tutkijat saavat paljon vihaviestejä, ja osa toimittajista on jo huomannut, että joihinkin aiheisiin on vaikeampi saada haastateltavia

Kuinka vihapuheeseen voi puuttua?

- Vihapuhe pitää tuoda näkyväksi, siitä pitää kertoa ja keskustella julkisesti, esimerkiksi päätoimittajat voivat ottaa kirjoituksissaan kantaa ja kertoa, ettei toimituksellista päätösvaltaa luovuteta ulkopuolisille vihapuhujien painostuksesta
- Rikosilmoitus on tärkeä tehdä, kun tapaus on tarpeeksi vakava ja rikkoo lakia (kantaa tallentaa viestit ja sivut sekä ottaa kuvakaappauksia). Näin Supo saa tiedon esimerkiksi uhkailusta sen varalta, että jotakin oikeasti tapahtuu. Supolta kuitenkin usein vastaus, ettei ole resursseja tutkia – pitäisikö ottaa tiukempi kanta vihapuhe-tapauksissa ja varata resursseja?
- Jokaisella toimituksella täytyy olla selvät toimintaohjeet, miten toimia, kun saa vihapostia. Toimittajilla täytyy olla esimiesten tuki ja tarvittaessa mahdollisuus keskustella asiasta
- Täytyy tehdä parempaa journalismia, jolloin viedään pohja vihapuhujilta, jotka vähättelevät toimittajien ammattitaitoa
- Erilaisia taktiikoita reagoida vihapuheeseen: Välttelee lukemasta, selaa vain silmäillen, antaa kollegan karsia joukosta turha spämmäys, josta ei ole arvoa saajalle, yrittää avata keskusteluyhteyden viestien lähettäjien kanssa, vastaa ja kysyy, mikä mieltä vaivaa, pyytää tapaamista, kertoo välittävänsä viestit supolle. Kuten monia muitakin vaikeita asioita, tätäkin voi koettaa käsitellä huumorilla.

Mielenkiintoisia kysymyksiä ja ajatuksia (paneelikeskustelua varten):

- Mitä toimittajan pitää sietää?
- Onko vihapuhe ja kuinka se vaikuttaa toimittajan työhön ja valintoihin vielä tabu toimittajien keskuudessa? (Toisaalta ei saa jättää kirjoittamatta aroista aiheista vihapuheen pelon takia – toisaalta toimittajan oikeus valita, mistä kirjoittaa)
- Mahdollistaako Suomen tämänhetkinen ilmapiiri vihapuheen kukoistuksen? (asenteet, poliittinen tilanne, poliisin resurssien puute tutkia tapauksia) → aleneeko rima, vihapuheista vihatekoihin? Uhka myös toimittajille?